

ПБ15 787

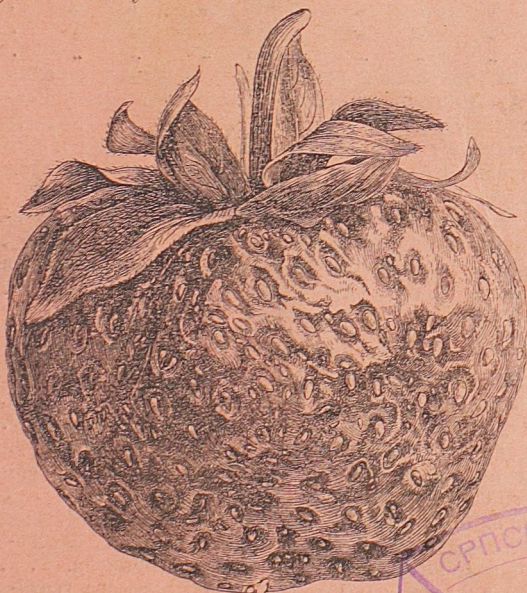
515000794

COBISS

ЈАГОДА.

НАПИСАО

ПРОФ. ДР. ЂОРЂЕ РАДИЋ.

Са 68 слика у слогу.*

У НОВОМЕ САДУ,
ИЗДАЊЕ И ШТАМПА А. ПАЈЕВИЋА.
1883

Штампарија А. Пајевића у Н. Саду

продаје са свога стоваришта :

Књиге за школу:

Буквар са сликама за српске основне школе, ново издање	16 н.
Упутство уз буквар за основне школе	10 "
Црквено-словенски буквар са читанком ново издање	16 "
Читанка за други разред српске основне школе	24 "
" " трећи " " " " " "	28 "
Приповетке из Историје свега света, по Херцогу превео Вл. Красић, Стари век. Ово је дело добило награду од „Матице Српске“ књига је тврдо укоричена	80 "
Рачунски примери за ученике 3-ег разр. основ. шк.	8 "
" " " " 4-ог " " " "	8 "
" " " " 5-ог " " " "	10 "
" " " " 6-ог " " " "	8 "
Зоологија за учитељске и више девојачке школе, израдио Владан Арсенијевић, професор учитељске школе у Гор- њем Карловцу, цена је књизи	80 "
Велина катавасија од Ђоке Петровића, катихете на уч. шк.	1.— "
Мала катавасија од Јована Поповића пароха новосадеког ђимнастичке изре са сликама. Део I.	20 "
Одабране народне песме за учење на изуст у срп. основ- ним школама, друго издање	1.— "
Дисциплинарна правила за учитеље срп. основних школа	10 "
Наставни план за срп. нар. учитеље	10 "
Нове метарске мере	10 "

Књиге за школу и народ :

ПОЧЕТНИЦЕ ПРИРОДНИХ НАУКА.

1. Општи увод у природне науке, написао Т. Х. Хексли,
превод дра Лазе Пачуа . . . . .
2. Хемија од Х. К. Роскоје, професора хемије у Манчестру,
Српски превод од Стевана В. Поповића, шк. ре-
ферента. Са 36 слика, укоричена . . . . .
3. Физика од Балфур Стеварта, професора физике
у Манчестру. Српски превод од Стевана В. Попо-
вића школ. референта. Са 48 слика укоричена. . . . .
4. Физикална географија од А. Гејкије професора геоло-
гије у Единбургу. Српски превод од Др. Лазе Пачуа,
са 20 слика, укоричена. . . . .
5. Геологија од А. Гејкије, професора геологије у Един-
бургу. Српски превод од Др. Л. Пачуа, а 47 слика,
укоричена . . . . .
6. Зоологија од О. Смита, професора зоологије у Страс-
бургу. Српски превод од Владана Арсенијевића,
професора српске учитељске школе у Г. Карловцу. Са
45 слика, укоричена . . . . .
7. Астрономија од Н. Докиера, члана краљ. друштва у
Лондону. Српски превод од др. Ђорђа Патошевића
глав. школ. референта. Са 47 слика, укоричена. . . . .

Своим датом пријатељу,

Министру просвете
господину

Стп. Новаковићу

као знак посебног поштовања.

28. 4. 83.
Краљево.

Д. Радич.

Дра Ђорџа Радића

ПОЉОПРИВРЕДНИ СПИСИ.

XVIII.

ЈАГОДА.

У НОВОМЕ САДУ.

ИЗДАЊЕ И ШТАМПА А. ПАЈЕВИЋА.

1883.

5615
787

3708

СМ

ЈАГОДА.

УНИВ. БИБЛИОТЕКА

Н. И. Бр. 794

НАПИСАО

Проф. Др. Ђорђе Радић.

Са 68 слика у слогу.

У НОВОМЕ САДУ,
ИЗДАЊЕ И ШТАМПА А. ПАЈЕВИЋА.
1883.

За набавку у овом делу побројаних јагода,
препоручујем следеће произвођаче :

G. Goeschke sen.

Kunst- und Handels-Gärtner

Cöthen.

F. C. Heinemann — Erfurt.

H. Maurer — Jena.

A. C. Rosenthal — Wien.

Herrman A. Frommer. — Budapest.

Осим тога моћиће се добити и из поврћака
„Ратарске школе“ у Краљеву, где ће се под мојим
личним надзором размножавати.

Поуздано могу рећи, да нема међу нама ни једнога, коме јагоде не би биле миле, — али нас је најмање, који би умели с јагодама поступати, и као што их треба неговати.

Не морамо ми њима одређивати баш засебне леје, — оне су задовољне да буду и као неки придевци, пришипетље — као узрод уз друго поврће, украј других леја и т. п., само траже и овде марљиву негу, као и на засебним лејама, где, без сумње, најбоље успевају, јер их на засебним лејама и особеном негом и пажњом гајити можемо, а у том су случају и успеси већи и повољнији.

Баш ама ни један грађански повртњак не треба да је без неколико бокора лепих и одабраних јагода, јер оне не сметају у том истом повртњаку, па ни на истој леји, баш ни у колико осталом поврћу, које би н. пр. јагодама, као неким појасем, узродом, опасали; јер јагоде красе својим лепим китњастим цвећем и руменим јагодама, сваку леју, као што-но ђердан што краси девојачко грло; а поред тога нам још праве и великог задовољства и веселе нас својим слатким и миришљавим „јагодама“.

Садите, домаћини и домаћице, поред осталог, и ово ниско, али дивотно и благородно воће, а ево вам упутства шта и како да чините, а да с радом вашим подпуно задовољни будете!

Што сам неке варијетете својим оригиналним француским ил енглеским именом и словима исписао, узрок је просто тај, да не би ко при набављању тих варијетета са стране, у исписивању имена грешио; а за наручбину преко мене, довољно је само означити, број којим је јагода у књизи обележена.

¹⁴/₁ у *Краљеву*, 1883.

Проф. Др. Ђ. Радић,

управник „Ратарске школе.“

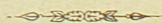

ГДЕ ЈЕ ШТО?

	Стр.		Стр.
Увод	3	22. <i>Croesus</i>	25
Ботанички опис јагодин	7	23. <i>May Queen</i>	25
0 подели јагоде у опште.	8	24. <i>Munroe Scarlet</i>	26
0 сортама и варијететима	13	25. <i>Jowa</i>	26
I. Европске сорте.		б) Чилска јагода	27
а) Поземљуша (мамица)	13	26. Белорода.	28
1. Обична поземљуша	14	27. Комета	29
2. Облагорођена мамича	14	28. <i>Belle de Nantes</i>	29
3. Пуноцветна	14	29. Чилска перанца	30
4. Једнопера	15	30. Војени министар <i>Roon</i>	30
5. Зелена	15	31. Луција	30
6. Монтрељска	15	32. <i>Lucida perfecta</i>	31
б) Месечарна	15	33. <i>Vilmots Superb</i>	31
7. Јанус	16	34. Госпођа Елиза Вилморинова	32
8. <i>Gallande</i>	17	35. <i>Jeanne Hachette</i>	33
9. Александер	17	в) Крупнорода јагода	33
10. <i>Double Perpetuelle</i>	17	36. Александер Хумболд	35
11. <i>Belle de Montrouge</i>	18	37. Краљ Милаш I.	36
12. <i>Non plus ultra</i>	18	38. Мала Зорка	36
13. <i>Reine de Quatre saisons</i>	18	39. Константе	37
14. <i>Gaillon blanc</i>	18	40. Ђенерал Зах	38
в) Китњача	19	41. Др. Натошевић	38
15. <i>Black Hautbois</i>	21	42. Даница	39
16. <i>Capron framboise</i>	22	43. Маршал Молтве.	39
17. <i>Monstrous Hautbois</i>	22	44. Надзорник Обердик	40
18. <i>Prolific</i>	23	45. Краљица Наталија	41
19. <i>Belle Bordelaise</i>	23	46. Управитељ Чеда	42
20. <i>Royal Hautbois</i>	23	47. Проф. Др. Либиг	42
II. Американске сорте.		48. Атанасије Николић	44
а) Сперлемуша.	24	49. Делиград	44
21. <i>Beehive</i>	25	50. Проф. Др. Радић	44

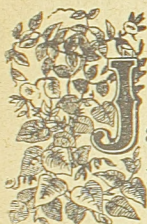
	Стр.		Стр.
51. Шумар Јеша	45	72. Змај-Јован	60
52. Грофица Шафгоч	46	0 положају земљишта за јагодњак	61
53. Хелвеција	46	0 земљи и њеној приуговори	62
54. Књаз Никола I	47	0 размножавању јагода	66
55. Генерал Теша	48	а) Размножавање живицима	66
56. Боруција	49	б) Размножавање делењем ста-	
57. Лепосава	49	рога бокора	70
58. Краљ Зулуха	50	в) Размножавање кључицама	71
59. Газда Сергије	51	г) Размножавање семеном	72
60. Немачка престолонаследница	51	Извођење нових варијетета ме-	
61. Др. Ј. Панчић	53	лезењем	77
62. Милчица	53	0 најудеснијем времену за са-	
63. Књагињица Стана	54	ђење	78
64. Краљевић Александер	54	0 начину како се јагоде саде	80
65. Викторија	55	0 нези јагодњака после сађења	84
66. Др. Шафарик	55	0 нези јагодњака после зиме на	
67. Саски краљ Алберт	56	до бербе	86
68. Књагиња Милена	57	0 брању јагода	88
69. Г-ђа Јелена Радића	58	0 нези јагодњака после бербе	90
70. Проф Др. Лукас	59	0 нези месечарке јагоде на по-се	91
71. Енглеска Краљица	59	0 непријатељима и болестима	94

ЈАГОДА.

Јагода је воће више северних ладнијих климата.

Стари народи слабо су обрађали пажњу на неговање јагоде, премда ју неки римски и грчки научењаци у разним својим делима спомињу. Тек од пре 160 година почеше овом ситном, али красном воћу, обрађати већу пажњу, како у Европи, тако исто — а право да кажем, још и више — у Америци, одакле смо, с почетка и ми, све крупнороде сорте добили.

У северној Европи и Америци има „поземљуше“ на просторијама од неколико квадратних миља. *Вирџинија* и *Лујзијанија* у Америци, најтоплије су области, у којима су путници и природњаци јагоду нашли, али увек на вишим брдима — у ладнијим појасевима. И испод екватора су је нашли, али увек само у оној висини, у којој снег пада и траје, као што је то на *Кордилерима* у близини *Квита* у Америци био случај. *У сасвим жарким низинама нема јагоде*, и све су оне јагоде пропале и изумрле, које су, опита ради, у топле пределе преносили и пресађивали. Јагода највеселије расти на подножију високих планина, јер туна од пролећа до јесени цвета и рађа.

Од старих писаца и пјесника спомиње јагоду само *Вирџилије* и *Овид*. *Вирџилије* ју спомиње у својој „Еклози“ (III. 23. 92.), а *Овид* у својим „Метаморфозама“ (I. стих, 102.), па и један и други као једну неугледну, дивљу биљку, која не заслужује особену пажњу. *Плиније* је први, који је у својој „*Historia naturalis*“ (L. 21. cap. 15.) мало опширније јагоду описао; али и он каже, да је дивља биљка, не спомињући ништа о њеним пријатним плодовима али вели: да се „многостручно у лекарству употребљује.“

Од доба *Плинијева*, па до године 1483., дакле пуних 14 столећа, немамо никаквог писменог спомена о јагоди; а те године спомињу се изврсне јагоде у повртњаку владике *Ely a* у *Holborn*-у у Енглеској, па и то су биле просте шумске јагоде, које је речени владика у своју башту пресадити и неговати дао. Ово знамо из Шекспировог дела „*Рихард-а III*“ (3. чин, 4. приказ), где *Gloster* у разговору с поменутиим владиком, каже овом, да је био у његовом повртњаку и да је видио „лених јагода“, молећи владика, да му неколико од њих пошаље, на које му владика одговори: „То ћу вам учинити, милорде, и од срца радо.“ Но као што рекох, то беху само просте црвене и беле шумске јагоде, јер *прву крунију јагоду* извео је Француз неки из семена у *Montreuil*-у године 1660., али је до тога доба било енглеских и француских дела, која писаше о јагоди. Тако н.

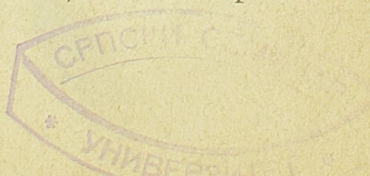
пр. знатно је дело „Théâtre d' Agriculture,“ које је године 1600. написао и краљу Хенриху IV. посветио *Olivier de Serres*. Ово је дело до године 1675. двадесет пута прештампавано, јер је за 75 година једино било, које је о јагоди и њеној нези најопширније писало.

Године 1661. познаваше већ 4 сорте „добрих“ јагодâ, а то беше *поземљуша, црвена, бела и китњача*. — Године 1665. било је већ више сорти и варијететâ, јер је одпочео био краљ *Лудвиг XV*. у своме двору страшно да једе јагоде, те их је и сâм у повртњаку своме заливао, само да буду крупније. Од тога дôба страшно се надметаше повртари осталих европских краљевских дворовâ, да што више и што крупнијих јагодâ за размажена уста својих „сладокусаца“ изведу.

У то дôба повртарског надтицања, одиочеше пренашати из Америке у Европу американке сорте, које су много крупније од европских биле. Тако нам године 1687. пренеше Шпањолци *скерлетину* (*Fragaria virginiana*); године 1712. пренесе француски поморски капетан *Frésier* *чилску јагоду* (*Fragaria Chiloensis*) и даде је тада чувеном француском повртару *Duchesne*, да ју овај размножи.

Tournefort наводи у свом делу „*Institutiones rei herbariae*“ (1710—1712) десет сорти јагодâ.

Године 1748. нашао је *Lamou* у неком шибу код *Лавал-а* јагоду без розгава; а 1761. про-

изведе *Duchesne* из семена шумске јагоде једнолистну јагоду (*Fragaria monophylla*).

1766. године пренеше прву крупнороду јагоду најкрупније врсте (*Fragaria Caroliniensis*) у *Аахен* (Немачка), а одавде једну годину доцније у Париз. Најкрупније јагоде ове врсте нађоше у *Лујзијанији* (сев. Америци).

Од то доба умножаваше домаће и стране сорте јагодâ необичном пажњом и вештином, како француски тако исто и немачки и енглески повртари, и створише збирку крупних и у сваком обзиру изврених јагода, да им се данас свак живи дивити мора.

Од *немачких* повртарâ, који су нама најближи, а који су у неколико превазишли својом вештином у извођењу најкрупнијих јагодâ, и који су у најновије доба и писали најзнатније списе о јагоди, заслужују овде спомена: *Ферд. Гледе* у Епендорфу код Хамбуга, *Хајнрих Маурер* у Јени, *Фирер* у Штутгарту, *Др. Е. Лукас* у Рајтлингену, *Рудолф Гете* у Штрасбургу, *Франц Гешке* у Проскави и *Г. Гешке* у Кетену. Свима овима изјављујем овом приликом моје најдубље признање на поукама у гајењу изврених јагодâ, које су ми поуке најусрдније дали, кад сам их 1865. и 1867. лично походио и о изврности њихових производâ се на самим њиховим јагодњацама уверио. Ја ћу најизвреније сорте и варијетете до данас произведених јагодâ у овоме делу описати, и — у колико ми је могуће било — у сликама их приказати.

Слике у овоме делу представљају највећу крупноћу, у којој су се поједине сорте до данас развиле, и то су поједини плодови такви, а не сви, па и они се тек ваљаном негом до такове крупноће развити могу; иначе је обична крупноћа у половини до две трећине насликане слике.

БОТАНИЧКИ ОПИС ЈАГОДИН.

Јагода спада у природну фамилију *розацеја*, а у XII. класу Linné-ове поделе.

Карактеристични знаци рода јагоде (*Fragaria*) од прилике су следећи:

Чашица је пљосната или изврнута, петопера и још са 5 латица снабдевена, остајућа.

Круница је петопера, бела. *Петали* стоје на чашици на изменце с латицама и залистцима.

Прашљика има 20 и више, који су као петали придевени.

Пестући, којих много има, стоје на једном испупченом *плоднику*, који после оплођења повећа, меснат и сочан буде (јагода) и на послетку одпадне.

Семе је по плоднику појединце подељено, и, негде је брчасто, а негде лежи у плићим или дубљим јамицама, које се у техничком изразу *алвеоле* зову.

Плод је јагода.

Цветна стабљика или *стапка* више или мање

је усправљена, па, или надвисује лишће, или је шњим једне висине, или је на послетку нижа од лишћа. На врху дели се она на два или више ракластих огранака, који на својим вршцима појединце по један цвет носе.

Лишће порашћује на дугачким држцима на изменце; а она три листка су дугуљаста, јајаста, жилава и у младости врло сочна; ивица им је јако назубљена.

Стабло је бокорасто, кратко, просто, или разгранато.

Жиле су влакнасте — кончасте.

Из листних углова може да избије по један изданак, по једна цветна стапка и по један пуп од стабљике. Понекад избију по два од ових органа у једном истом углу, а ретко кад сва три, и онда један за другим.

Розге (изданци) су танке и вију се по земљи као врежа, а порасту по 1 до 1.60 метара у дужину. На разним су местима снабдевене с чворима, из којих се нове, младе биљке развијају, и овај природни појав употребљују људи у своју корист, да јагоду размножавају, као што ћу на свом месту опширније казати.

О ПОДЕЛИ ЈАГОДЕ У ОПШТЕ.

У погледу поделе учињени су разни покушаји и од старијих и од новијих писаца. Од старијих

заслужује у том погледу највећег признања Duchesne, који се у два пута трудио да учини поделу, која би могла цељи одговорити. Први је покушај учинио у своме делу „Histoire naturelle des Fraisiers“ године 1766. и поделио је све донде познате јагоде у 10 сората и 7 варијетета. После 20 година мислио је да усаврши своју пређашњу поделу, и састави нову поделу у свом поправљеном делу »Dictionnaire encyclopedique et methodique de la Marck“ (1786.), те подели — додавши још за прошлих 20 година изведених и пронађених варијетета — све јагоде у две групе, а обе групе у 25 сората.¹⁾

Ова је подела у неколико служила и новијим писцима за образац, али су је ови скратили, направили су је прегледнијом и јаснијом и за онога, који није вичан научним именима, који их не разуме, и на послетку, коме баш нису ни потребна.

У том погледу је данас јединствен *Фр. Гешке*, главни повртар и учитељ на краљ. помолошком заведењу у Проскави. Он је за основу узео ботанички тип свију јагода (варијетета), и поделио све до данас познате јагоде у *шест* класа или раса, и то:

¹⁾ У прву групу ставио је: *Fr. semperflorens*, *Fr. sylvestris*, *Fr. minor*, *Fr. hortensis*, *Fr. efflagellis*, *Fr. monophylla*, *Fr. multiplex*. и *Fr. muricata*.

У другу групу ставио је: *Fr. bifera*, *Fr. dubia*, *Fr. abortiva*, *Fr. nigra*, *Fr. pendula*, *Fr. hispida*, *Fr. viridis*, *Fr. pratensis*, *Fr. moschata*, *Fr. moschata divica*, *Fr. chiloensis*, *Fr. Ananassa*, *Fr. calyculata*, *Fr. caroliniensis*, *Fr. tincta*, *Fr. virginiana* и *Fr. hybrida*.

I. Класа:

Fragaria vesca — *поземљуша* (мамица).

II. Класа:

Fragaria semperflorens — *месечарна*.

III. Класа:

Fragaria elatior — *нитњача*.

IV. Класа:

Fragaria virginiana — *скерлетуша*.

V. Класа:

Fragaria Chiloensis — *чилсна јагода*.

VI. Класа:

Fragaria grandiflora — *крупнорода јагода*.

Од ових су прве три класе *европске* расе, а друге три *американске*.

Да би ова подела што сталнија била, *Гешке* је, за тачније и сигурније одређење јагода, узео и остала њихова својства у обзир, и тако с обзиром на *облик* јагода, поделио их је на: *округле* или *округласте*; *овалне*, *јајасте* или *елиптичне*; *срцасте*; *чуњасте*; *убране*; *дугачке*; *уворасте* (крестасте) и *фуласте*, *вргасте*.

Округао је плод онај, у ког је пречник ширине, једнак пречнику дужине и у ког је долњи крај плода *округао*, као што је н. пр. јагода броја 64.

Овалан, *јајаст* или *елиптичан* плод онај је, у ког је пречник ширине највише у $\frac{1}{3}$ од пречника дужине и у ког је долњи крај јајасто, или елиптично заокружен. У ових јагода није највећа ши-

рина одма испод чашице, но више према средини, као што је у јагоде броја 31.

Срцасте су јагоде оне, у којих је пречник дужине у неколико већи од пречника ширине. Ове су јагоде најшире испод чашице, а крај се завршује у постепено зашиљен врх, као што је јагода броја 41.

Чуњаст је плод онај, у ког је пречник дужине у два и више пута већи од пречника ширине, и ови су плодови најшири одма испод чашице; врх је затупаст као у јагоде броја 48.

Убране (сабране) јагоде врло су ретке, и тога су облика врло малени број, али најделикатнијих сората. Јагоде овога облика су испод чашице као у грлић убране, те су услед тога и латице уздигнуте, као што је у јагоде броја 16.

Дугачке су јагоде оне, у којих је дужина три и више пута дужа од ширине, као што је то у свију месечарка, а наиме у јагоде броја 10.

Уворасте су јагоде оне, у којих је ширина много већа од дужине. Овога су облика најкрупније јагоде. Овај облик може се створити и онда, кад више јагода у једно грудимице срасту. Види јагоду броја 43.

Вргасте су плодови они, који су на долњем крају најшири, а испод чашице најужи, убрани, те имају облик простог „врга“. Мени су до сада само пет варијетета тога облика познати, а у најлепшој је форми јагода броја 60.

И *семе* је важан и главан знак разликовања код појединих сората, јер семе, или је на месу само прилегнуто, или лежи у дубљим ил плићим љукицама, или стоји убрчено, те изгледа као јеж. И по тим природним особинама разликујемо јагода са: *прилегнутим*, *удубљеним* и *убрченим* семеном.

За тачније опредељивање јагода, морамо и боју у обзир узети. Тако могу бити јагоде: *румене* (ружичасте, нарандасте, скерлетне), *црвене* (вишњеве, пурпурне), *беличасте* или *жућкасте* (амбрасте, кајсијасте).

И унутарња боја *меса* мора се узети у обзир, јер, две с поља привидно сасвим једнаке или на личне јагоде, кад их на пола пресечемо, имају сасвим разнобојно месо, које може бити, или: *чисто бело*, или *румено*, или *црвено*.

На послетку треба још и *време сазревања* да узмемо овде у обзир; јер јагоде неких сората сазревају *врло рано*, неке *доцније* а неке *врло доцкан*, па узевши у обзир и ово својство јагода при засађивању јагодњака, можемо такав избор у сортама и варијететима учинити, да имамо од пролећа све до саме јесени непрестанце за јело јагода.

Р СОРТАМА И ВАРИЈЕТЕТИМА.

I. Европске сорте.

а) Поземљуша (мамица) *Fr. vesca L.*

Поземљуша, *мамица*, или *шумска јагода*, најстарија је од свију познатих јагода. Разни варијетети поземљуше налаче више или мање у порасту своме обичној, дивљој, шумској јагоди. Она се отликује особито пријатним и маришљавим јагодама, због чега је многи високо цене, и то они, који много не полажу на крупноћу и леп спољни изглед наших крупнородих јагода; јер ни једна друга сорта, ни један варијетет других јагода, нема оног снажног мириса, као што га има мамица. Од свију јагода, ова је највећма распрострањена, јер њу налазимо по шумама у долини, као и на шумом обрастлим високим планинама. Од Лапланда, Исланда и других северних земаља, спушта се она на југу до Сицилије и Макејре, и у опште је по целој Европи распрострањена. Има је и у Америци, и она је туна једина заступница европских јагода; других европских сората у дивљини, нема у Америци. — У башти пресађена и пажљиво гајена, расти жбунастије, јаче и рађа крупније јагоде. У толико је само заостала иза других, н. пр. иза месечарке, што она само једаред, а ова више пута преко године рађа, али ју у мирису — као што рекох — ни једна не надмашује.

Варијетети поземљуше :

1. Обична поземљуша.

Цвета од Априла до Јуна. *Плод* је округлао, јајаст или чуњкаст, више или мање црвен, ретко кад да је чисто бео. Она има најпријатнији мирис од свију осталих варијетета. На једној цветној стапци има 3—12 цветова. Пораста је бусастог и избија многе розгве.

2. Облагорођена мамица.

У свему је једнака с пређашњом, само јој је род крупнији и много укуснији. Изведена је од обичне мамице пажљивијом негом у повртњацима.

3. Пуноцветна.

Јагоде нису крупније од јагода обичне поземљуше, само је цвет пун и због тога ју многи гаје. И не рађа добро.

 $\frac{1}{4}$

Поземљуша.

4. Једнопера (*monophylla*).

У Ове је јагоде ванредно то, што јој је круница једнопера.

5. Зелена (*viridis*),

са зеленкастим, ситним јагодама, које имају довољно мириса, ал немају доста сласти.

6. Монтрељсна (*du Montreuil*).

Ово је изванредни варијетет мамце, коју су француски воћари *Jamin* и *Durand* облагородили. У ње је јагода крупна, дугуљаста, срцаста ил чуњаста; наранџасто-црвена, на крају отворенија. Семе је удубљено. месо сочно, беличасто, особито миришљаво, винасто и слатко.

б) Месечарка, *Fr. semperflorens Duch.*

И ово је нека сорта планинске јагоде, која се својим дугачким плодовима од обичне разликује и која на доброј земљи и на присоју од пролећа до саме јесени непрестано цвета и рађа. Док је бокор лети с једне стране претоварен јагодама, виђамо на другој страни где се једнако нове и нове цветне стапке указују. Стапке високо расту и високо плодове замећу, тако, да се после плахе кише никад земљом не замрљају. Чешћим одсецивањем изданака, знатно се повишава родност. Од ове сорте јагода има неких варијетета, који не избијају изданке, и усљед тога су јако омиљени и употребљиви за опасивање других леја.

Посве сунчан и ведар положај, нешто влажно и снажно земљиште — јесу најглавнији услови, на које морамо pazити, ако желимо од месечарке да имамо доброг природа.

О постанку ове сорте јагода, нико не уме што сигурно да каже. *Duchesne* прича у свом делу: „*Histoire naturelle des fraisiers*,” да је енглески краљ 1760. први добио семе из Торина (Италија). Скупо и прескупо беше то семе. Из Енглеске пренесу тога семена у Холандију. У Француску донеше ову јагoду године 1764., где ју је најпре краљев повртар *Ant. Rihard* у *Trianson*-у гајио, и одатле се даље по Европи — због своје ванредне родности — распрострањаваше.

У обичне месечарке *плод* је ситан, али опет је крупнији од плода мамичиног, а у гајене је много кружнији, дугуљаст, при чашици широк, румен, на осојној страни црвен, у средини мало шупаљ. *Месо* је бело, по ивици румено, винастог укуса, слатко, у устима растопљиво и врло миришљаво.

Билка је јаког, бусастог пораста; розгава много избија, и ове су танке, врло дугачке и маљаве.)

Варијетети месечарке :

7. *Јанус (Bruant)*.²⁾

Јагода је врло лепе, светле црвене боје, крупна је и променљивог облика; често изгледа, као

¹⁾ Од ове сорте изведени су варијетети: *Fr. sylvestris muricata*, *Fr. hortensis*, *Fr. efflagellis*, и *Fr. sylvestris multiplex* *Duc.*

²⁾ Имена у загради означавају име произвођача.

да су два плода један с другим срашћена. Извр-
сна је у свему.

Бокор је снажан, збијен и врло родан. Овај
је варијетет изведен из семена.

8. Gallande (Vignerón).

Плод је угледне крупноће и светло-црвене
боје, правилно је чуњаст и шиљаст. Семе је цр-
вено, прилегнуто; месо врло сочно, слатко и ми-
ришљаво, отворено румено, у средини нешто шу-
пље. У свему врло лепа месечарка јагода.

Бокор је јаког пораста, врло родан и подоцне
сазрева.

9. Александер (Busse).

Јагода је бела са жутиим преливом, чуњаста;
крупнија је од свију других белих месечарки ја-
года, врло пријатног, слатко-накислог укуса.

Бокор је пун и врло родан.

10. Double Perpetuelle (Gaujard).

Овај прекрасни варијетет изведен је из се-

Double Perpetuelle.

мена напред наведеног варијетета Јануса. Чудо што рађа преко целог лета и не попушта до самих мразева. Јагоде су светле црвене боје, изврсног укуса, а двојином и тројином су крупније од Јанус-ових.

Ова је јагода први пут пуштена у трговину 1872. године.

11. *Belle de Montrouge (Lapierre).*

И ову је сорту извео Lapierre из семена варијетета Јанус-а. У главном нема никакве разлике између ове и преднаведене јагоде.

12. *Non plus ultra (Goeschke).*

Нова, необичном родношћу обдарена месечарка јагода. Плод је мрк и врло крупан. Месо је беличасто-румено, сочно и врло пријатног укуса.

Бокор снажно порашћује и врло добро и трајно рађа.

13. *Reine de Quatre saisons (Gauthier).*

Јагоде су осредње крупноће, живе црвене, светле боје, испрва округле, а доцније чуњасте; јаког, накслог и врло пријатног укуса, а необичне родности.

Бокор је снажан и низак; цветне стапке надмашују и највише листове и с тога се плодови увек потпуно развију и сазру.

14. *Gaillon blanc.*

Ово је бела месечарка јагода без розгава, која се за опасивање других леја у повртњаку употребити може. Има од ње и једна црвена сорта.

в) Китњача, *Fr. elatior Ehr.*

Ова трећа сорта европских јагода тако је у целој својој природи интересантна, да је одиста нужно, да се сваки повртар с тим изванредним особинама њеним мало побоље упозна.

И китњача је једна од најстаријих јагода, коју од пре, највише по повртњацима гајише, док ју у новије време не истисну крупнорода американска јагода. Што се сађења и неге тиче, она је тако смерна и задовољна, да на свакој земљи обилато рађа и добро напредује, само ако је земља довољно влажна. Да се снажно развија и да обилатије рађа, нужно је да се сади и гаји у тешкој, доброј и плодној земљи, и у таковој ће обилатим, прекрасним и миришљавим родом уродити, да ју у томе ни једна друга сорта надмашити неће. И у ладовини, у засенку великих дрва, врло добро успева, где иначе друге јагоде не могу баш добро да напредују.

Да потпуно сазрену, треба им више времена но другим јагодама, али су у потпуно зрелом стању ванредног, миришљавог укуса. Јагоде су чврстог меса, па једно с тога, а друго опет са изврсног мириса, врло су добре за „слатко.“ Ако су јагоде растле у ладовини, или су иначе од сунца под лишћем скривене биле, остају у боји бледе, али мириса не губе баш ни у колико.

Скоро све китњаче показују ту наклоност, да пред јесен и по други пут цветају и рађају,

али због јесење ладноће и кратког времена, ретко кад овај други рџд дозре.

У китњаче су јагоде ситне, или највише о-средње, али што им на крупноћи оскудева, то оне надокнађавају у мноштву јагода и особитом јаком мирису, ког друге јагоде немају. Китњаче су међу јагодама оно, што је међу грожђем „тамјаника.“

Рекох, да је китњача многородна, а многи се ту же опет да се израђа и да врло слабо рађа. Ово је проста предрасуда, која се оснива на непознавању китњачиних особина, што баш и јесте нешто ванредно.

Ево те тајне. Китњача је *дводома* биљка, т. ј. *мушки цветови одељено расту од женских на засебним бокорима.*

Мушки неплодни, јалови бокори, размножавају се наравно јаче од женских, па усљед тога врло наглога пораста, врло често угуше женске бокоре, те на послетку изчезну женски, плодоносни, бокори са свим, и онда наравно нема рода, јер заостали мушки бокори не рађају. Онда веле: јагоде су се изродиле. Припазимо ли пак мало боље на пораст мушких бокора, па их само у извесној граници пустимо да расту, онда ће увек бити доста рода.

У цветању треба проћи китњачом засађене јагодњаке и добро их прегледати, па мушке бокоре почупати и само неколико оставити, колико је нужно за оплођење. Мушке бокоре лако је распознати од женских: у јачем порасту и много

дужим прашним кончићима, који високо изнад крунице порашћују. А ако су случајно на близу и крупнороде јагоде посађене, онда треба мушке бокоре китњачине *све* почунати, јер су у том случају сасвим излишни, пошто ће се женски цветови китњаче оплодити једнодомим цветовима крупнородих јагодā, па ће и јагоде у китњаче бити крупније. На ово треба увек пазити, и китњаче ће сваке године обилато рађати.

Китњачу налазимо где дивљачи у целој средњој Европи по влажним ливадама, међу шибљем и жбуновима, у крај јендека итп., јер воле влажну и трошну земљу.

Лишће је двојном крупније од лишћа обичне планинске јагоде; *цветна стапка* је много виша од лишћа, и много га надвисује; *чашница* има 4—6 листића, а *круница* их има 5. *И плод* је другчији но што је у обичне планинске јагоде; двојном је крупнији и увек је правилно овалан, а испод чашнице убран, црвен, а ако је под лишћем скривен растао, онда је мало блеђи. *Месо* је жућкасто-бело, понекад руменкасто, сочно и није шупље; мирише нешто на мед и то му даје неки особити укус.

Варијетети :

15. *Black Hautbois.*

Јагоде су осредње, лепог округлог облика, угасито црвене, а подпуно зреле и пажљиво неговане, буду скоро црне. *Месо* је жућкасто-бело,

пуно, чврсто, врло слатко и миришљаво. По нашем убеђењу је ово најлепша и најранија китњача.

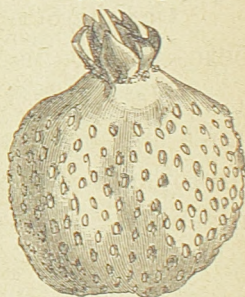
Бокор је врло јак, трајашан и тврд на зими; осредње рађа.

Произвођач је непознат; само се толико зна, да је донешена из Енглеске.

16. *Capron framboise (Poiteau)*.

Пошто све китњаче једна другој наличе, то их је у варијететима тешко једну од друге разликовати, док се не види сам плод.

Плод је округлао, прилично крупан, с присоја вишњеве боје, а с противне је стране жут. *Месо* се у устима топи и има винаст укус, а мириши на малину, отуда јој и француско име. *Семе* је мрко или жуто, према томе, како је сунцу окренуто и прилично је дубоко у љукицама убијено.

Capron framboise.

Цвета обично с јесени још и по други пут, али плодови не сазревају.

17. *Monstrous Hautbois.*

Плод је крупан; кад се пажљиво негује, да је најкрупније јагоде ове врсте; угасито је црвене боје. *Месо* је пуно, винасто и мекано.

Бокор је бусаст, врло снажан и трајашан, врло родан; род доцне сазрева.

Ово је енглески производ.

18. *Prolific (Rivers.)*

Месо је масленасто, мекано, бело, понекад руменкасто. *Плод* је крупан, чуњаст. *Боје* је угасито црвене. *Цвет* крупан.

Биљка је у опште врло снажна и прилично родна. Једна од најбољих китњача.

19. *Belle Bordelaise (Lartay).*

Плод је осредан, округласт, понекад чуњаст, румен, а није тако светао као у других варијетета.

Семе је беличасто и брчасто; *месо* жућкасто-бело, чврсто, масласто, слатко и миришљаво.

Цветна је *стапка* усправљена и за време цветња надвисује и највеће лишће, са свиленастим, одстојећим маљама обрашћена. *Изданака* много истерује.

Бокор је врло трајашан и родан; с јесени ће, по неки пут, још и други зreo род донети, ако је за време првог рода довољно заливан. Због особитих својстава, препоручују ову јагоду сви повртари.

20. *Royal Hautbois (Rivers).*

Ову је јагоду произвео Rivers, чувени повртар краљице енглеске, и то из семена преднаведене јагоде г. 1861. У овог је варијетета *род* крупан, огругао, румен; *месо* је жућкасто-бело, пуно, чврсто, врло слатко и миришљаво.

Бокор је, као и у преднаведене, врло снажан, трајашан и јако родан. Род доста доцкан сазрева, ал дуго траје.

II. Американске сорте.

a) Скерлетуша. *Fr. virginiana Ehrh.*

Ову јагоду донеше енглески мрнари из амер. државе Вирџиније у Енглеску. У истој мери има је и у Канади. Она дивљачи по целом простору северо-америк. сједињених држава. Од американских сората, ова је у Европи најстарија, јер је још у списима *Jean Robin*-а, ботаничара Лудвига XIII. (1624. г.) описану налазимо. Особено њено својство, да се брзо и лако размножава, и њен бујан пораст, учинише, да се у брзо по енглеским и холандским повртњацима распространила. Али су данас и њу већ изтисле из европских повртњака крупнороде јагоде, а у Америци ужива и данас још приличног поштовања, јер се у сваком американском повртњаку и данас налази.

Дивља скерлетуша врло је ситна јагода, а облагорођена и гајена, доста је крупна, округла, с присоја светло-првена, а с осоја је румено-жута. Семе ситно, ретко, половином је неплодно, удубљено. Први су цветови 6—7-мо-пери; цветна је стапка кратка, разграната, која ретко кад више од 10 цветова носи.

Бокор је по себи низак, али врло бусаст и родан. Јагоде сазревају врло рано и све скоро у једно исто доба; потпуно зреле врло су миришљаве; месо чврсто и с тога врло добро за „слатко.“

Изданака (розгава) има врло много.

Варијетети :

21. *Beehive* (*Matthewson*).

Јагоде су ситне или осредње, променљивог облика, боје црвене и светле; *семе* је црвено, нешто мало удубљено; *месо* је скерлетно, у средини беличасто-румено, пуно, сочно и слатко.

Бокор је јак и издржљив и ванредно плодан. Јагоде су за „слатко“ неизказано добре.

22. *Croesus* (*Goethe*).

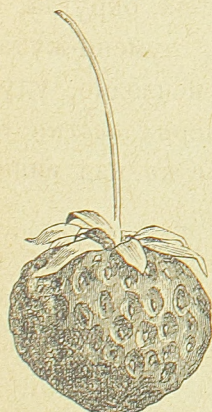
Облика је дугуљастог, код првих плодова доле широког; *семе* је прилегнуто; *месо* је румено, према средини бело, сочно, слатко и врло миришљаво.

Бокор је снажан и за удивљење плодан, јер налазаше на једном истом бокору, у једно исто доба 114 више или мање развијених јагода.

У овог, у сваком смислу изредног варијетета, ког је *Фуд. Гете* у Канштату пре 10 година из семена произвео, једина је мана та, што се врло тешко и споро размножава.

23. *May Queen*. (*Nicholson*).

Јагоде су осредње, ал' неједнаке у крупноћи; облика су округлог, понекад су шире но дуже; *боје* су жуте или наранцасте; *семе* је жуто и прилегнуто у љукицама; *месо* бело, пуно, растопљиво, накисло, при свем том врло слатко и јако миришљаво.

May Queen.

Цветови су 5—7 мо-пери; *шуги-*

рић је мали 14-то-пери; *цветне стајке* су слабачке, положене, одма из бокора подељене, мањаве; *изданака* има много, и ови су врло танки и црвени.

Бокор је низак, прилично јак и трајашан, а и врло родан.

Ово је најранија, од свију данас познатих скерлетуша, па ранија и од свију других јагода, узевши ту и саму месецарку. Ово је производ од 1857. г.

Због њеног чудо раног дозревања, најрадије се узима за извођење у топлим лејама, као и у опште у топлим одајама преко зиме. У заклоњеном положају дозрева ова јагода око Ђурђев-дана, само ако је поле угодније пролеће, на отвореној леји у повртњаку. Један франц. повртар, који је 15. Децембра 1880. г. неколико у саксију усађењих бокора у топлу изводницу унео, убрао је с њих 10. Марта 1881. године потпуно зрелих и развијених јагода. — Све јагоде једнога бокора, сазревају за 2 до 3 дана.

24. *Munroe Scarlet.*

Плодови су осредњи или крупни, округласти или чуњасте; *боје* су вишњеве; *семе* је бело, прилегнуто; *месо* чврсто, румено, слатко и миришљаво.

Бокор је снажан, плодан, али није трајашан.

25. *Jowa.*

У овог варијетета *плодови* су крупни, као лопта округли, нешто спљоштени; *семе* је прилично удубљено у широким љукама; *боје* је наранџасте ил' скерлетне. Рано дозрева.

б) Чилска јагода, *Fr. Chilensis H.*

Овој јагоди је отачаство јужно-американска област Чили; то је земљакиња нашега кромпира. Прве биљке ове јагоде послао је у Европу француски мрнарски официр *Frérier*, год. 1712., своме пријатељу, овде већ више пута поменутом повртару *Duchesne*-у, с писмом, у ком велаше, да ову јагоду у Чили гаје средином малих долина, где се могу мали поточићи да спроведу, да могу своје јагодњаке довољно наводњивати, јер у Чили само у два извесна месеца преко године находи киша. У тим околностима рађа ова јагода у околини града *Концепцијон* тако обилато, да се на пазар као и свако друго воће у мноштву доноси. У околини овога града, и око града *Валпараиса*, чије се с пролећа најлепше забаве; то су пространи и дивотни јагодњаци, да их се не може човек довољно да нагледа. После забаве и учињене закуске, хода друштво по јагодњаку, бере и једе јагоде као послатицу, да зачини и заврши тиме цело увеселење.

На морским обалама најбоље успева и рађа, јер госпођа *Вилморенова* прича у свом делу о јагодама, да у околини града *Бреста* гаје чилску јагоду на простору од 180 хектара земље, а на обали *Бретанској* (у Француској) толико их има, да их тамо гајене по 10—20 пара килограм продају, а по неки дан одипове по 20, искључно с тим јагодама натоварених лађица, за Лондон и друге

поморске вароши; а ми се овамо радујемо као деца на „плетеницу,“ кад нам сељанке по неку котарицу јагода на одкуп донесу, јер нико неће, из разних предрасуда, да гаји ово благородно, и у свако доба скупо воће.

Јагоде су врло крупне, правилног, савршеног облика; на врху су већином заокружене, затупасте или чуњасте, при чашици врло широке, понекад јајасте ил уворасте; *боје* су жућкасто-румене, на присојној страни живим руменилом обасуте, а на осојној страни су много блеђе. Сазревају врло доцкан. *Месо* је бело, али нема ни много сласти, ни особеног неког мириса, у средини је шупље, лабаво и сочно. *Розгве* су дебеле, које тек у дужини од 30—60 сантим. почињу живиће да образују. Неке су биљке дводоме. *Бокор* је у опште јак, родан, на зими осетљив, с тога би се код нас преко зиме покривати морао.

Варијетети.

26. *Белорода.*

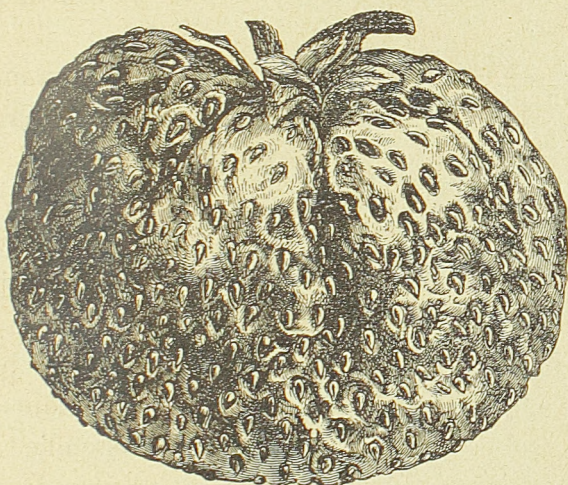
Јагоде су врло лепе, крупне или су врло крупне, округле, понекад на врху ушиљене, или су шире по дужи; *боје* су беле, на присојној страни мало руменкасте; *семе* је мрко, убрчено; *месо* је у средини шупље, бело, сочно и слатко.

Ова јагода добро успева у сувом, топлом земљишту.

Бокор је јак, врло родан, осетљив. Јагоде доцне, и врло доцне сазревају.

27. *Комета (Gloede).*

Врло леп и врло крупан род; боје је бледо-румене са мрким, убрченим семеном; месо је као

Комета.

снег бело, чврсто, врло слатко, растопљиво и врло миришљаво.

Бокор је јак и тврд; рађа много обилатије но друге чилске јагоде; доцне сазрева.

Ферд. Гледе извео је овај варијетет из семена г. 1868. Међу осталим плодовима беше више ове крупноће, као што је приложена слика.

28. *Belle de Nantes (Boisselot).*

Лепа јагода и врло крупна, правилно срцаста; живе црвене боје; семе је мало убрчено; месо румено, мекано, у средини шуње, врло слатко и миришљаво на кајсију.

Бокор је особито пун и јак, врло тврд и трајашан, много родан. Јагоде доцкан сазревају.

29. Чилска неранџа (*Souchet*).

И у ове је плод врло крупан, округластог облика, тамно црвене или неранџасте боје; семе је убрчено или прилегнуто; месо чврсто, пуно, масласто, жућкасто-бело, слатко, растопљиво и ванредно миришљаво; у мирису надмаша све остале варијетете чилских јагода.

Бокор је јак и родан, али је на зими мало осетљив.

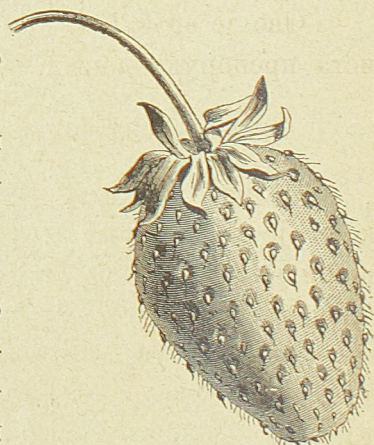
30. Војени министар *Roon* (*Goeschke*).

Лена, крупна, год. 1870. из семена изведена јагода; облика је округлог или срцастог, а боје је светле, угасито вишњеве; семе је мрко, маљаво, мало удубљено; месо црвено, у средини мало отвореније, сасвим пуно, чврсто, растопљиво, сочно и ванредно миришљаво.

Бокор је врло јак и тврд, с лепим угаситозеленим лишћем.

31. Луџија (*Boisselot*).

Јагода је крупна, врло неправилног облика: округласта, спљоштена, понекад на врху дебља но при чашици, увораста или ро-

Луџија.

жаста; боје је црвене; *семена* мало има и оно је раштркано, убрчено, мрко; *месо* је румено, чврсто, пуно, сочно, растопљиво, слатко и добро; *цвет* је осредан, *цветна стапка* дебела и кратка, а *розге* су снажне, црвенкасте и маљаве.

Бокор је врло јак, трајашан и врло родан.

Ова јагода најдоцније сазрева од свију американских јагода. Изведена је из семена обичне чилске јагоде.

32. *Lucida perfecta (Gloede)*.

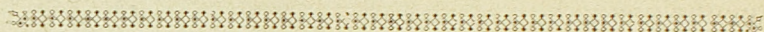
Јагода је крупна и сасвим правилног округлог облика; боје је наранџасто-румене; *семе* је убрчено, мрко; *месо* бело, пуно, слатко, врло мало винасто и миришљаво.

Бокор је врло трајашан, јак, плодан, низак и бусаст.

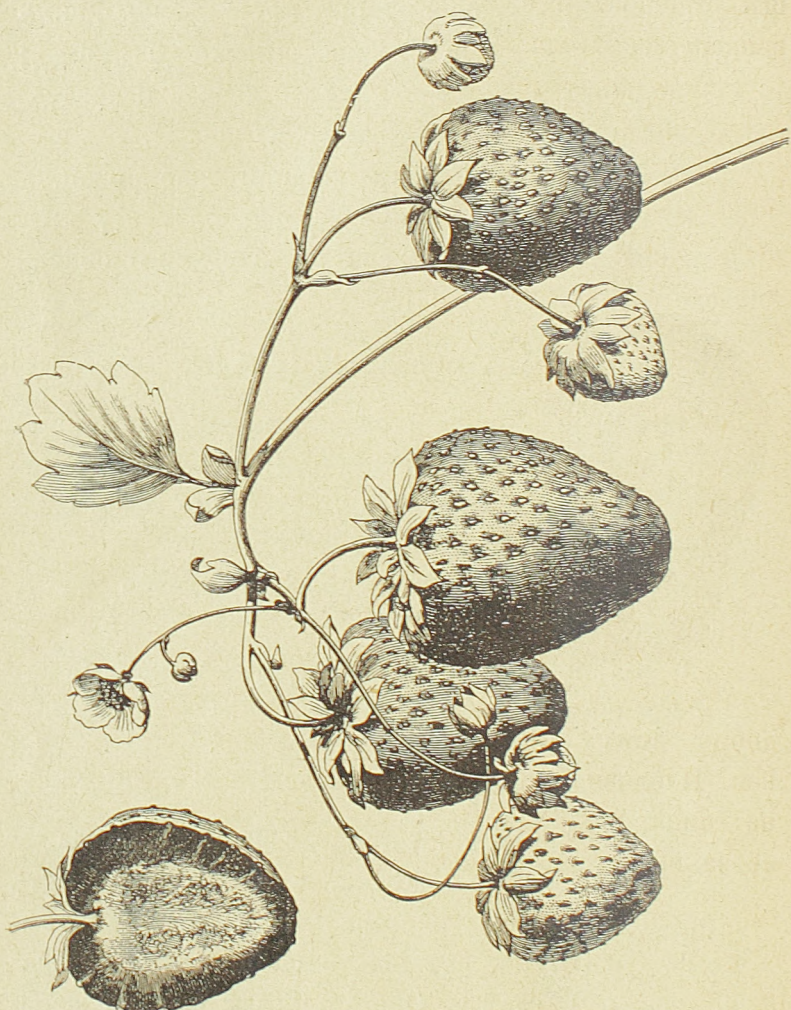
Ово је врло благодаран варијетет, који је заиста препоруке достојан.

33. *Vilmots Superb.*

И ово је један варијетет чилских јагода, у којег је *плод* врло крупан, округлао, више пута шири но дужи; боје је пурпурне; *семе* је јако убрчено; *месо* пуно, ружичасто са црвеним жилицама, сочно и слатко. Ово је јагода особите лепоте и сасвим је различна од других крупних јагода. Њу су још пре 60 година у Енглеској гајили.

34. Госпођа Елиза Вилморинова. (Gloede).

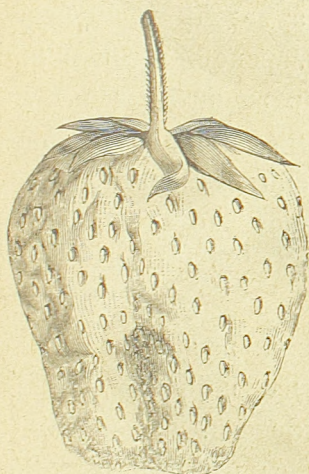

Јагоде су крупне, обле или спљоштене; боје су неранџасто-румене; семе је убрчено, месо бело, фино, чврсто, пуно, врло слатко и миришљаво и у свему особитих својстава.

Бокор је врло снажан и тврд, штета само што родност не стоји у једнаком односу према изврности јагода.

Овај варијетет извео је Ф. Гледе 1854. год. међусобним оплођењем двеју старијих јагода.

35. *Jeanne Hachette (Gloede)*.

Jeanne Hachette.

Врло лепа и крунна јагода, врло правилног, затупасто-чуњастог облика. Боје је бледо-румене са убрченим мрким семеном. Месо је као снег бело, чврсто, врло слатко, растопљиво, јако миришљаво и у свему изванредних својстава. И ова је изврсна јагода изведена мелезењем. *Бокор* је јак и тврд, и ванредно рађа, ако је у добру земљу и заклоњен, тонал положај усађен. Плодови ове крупноће, као што је приложена слика, најобичнији су, а бивају и крушнији, ако се за време цветања довољано заливају.

в) *Крупнорода јагода.*

Fr. grandiflora, Fr. caroliniensis, Fr. ananaeformis.

Ова је сорта одсудно најбогатија у варијететима. Кад бих хтео набрајати све варијетете,

који су до сада само у Европи изведени, требало би написати читаво еванђеље; такав опис и побрајање није за нас нужно, који нећемо у историју тих варијетета да се упуштамо, јер за нас то нема никакве вредности. У тога ћу се ја овде ограничити на изврстније само варијетете, варијетете најновијих производа, а додаћу и по неки само старији, који је својом изврсношћу до данас ненадмашен, и онда ће моји драги читаоци имати довољан и богат избор старијих и најновијих варијетета, које ће моћи с поуздањем набавити; а да до крупног, слатког и миришљавог плода дођу, мораће своје јагоде онако гајити, како им овде прописао будем.

Ово су већином мелези, или вештином и непоколебљивим трудом из семена најбољих и најкрупнијих јагода изведени варијетети. У извођењу ових мелеза највећма се одликоваше Енглези, који прве крупнороде јагоде изведоше мелезењем *Frag. caroliniensis* и *Frag. ananaeformis*. Том начину сљедоваше доцније француски и немачки повртари, који се данас са својим производима не стиде баш ни у колико својих учитеља Енглеза.

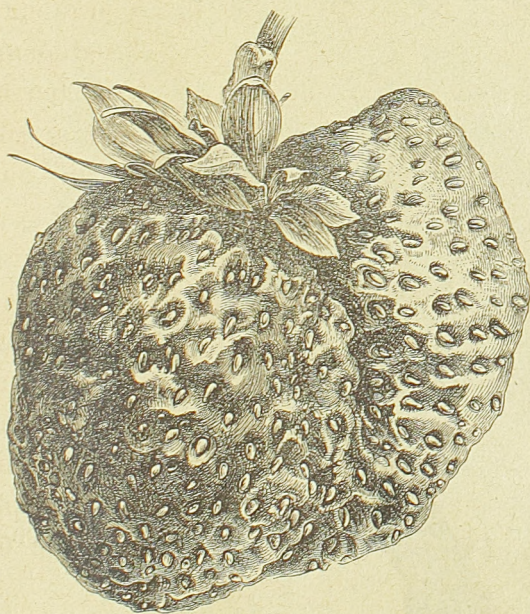
Плод је у ових јагода *увек* — више или мање — врло крупан, а у свима наведеним видовима спољнег облика; руменило и црвенило јагода заступљено је овде у најобилатијим облицима; *месо* је бело ил' румено, у средини увек, више или мање шупље, пријатног мириса, али никад нема оног

узвишеног мириса планинских јагода. Јагоде су најбоље онда, кад су зреле, јер кад презру, онда све пријатности изгубе.

Бокор је увек велик, снажан и родан, само га треба ваљано и по овде изложеним правилима гајити.

Варијетети:

36. *Александер Хумболт (Goeschne)*

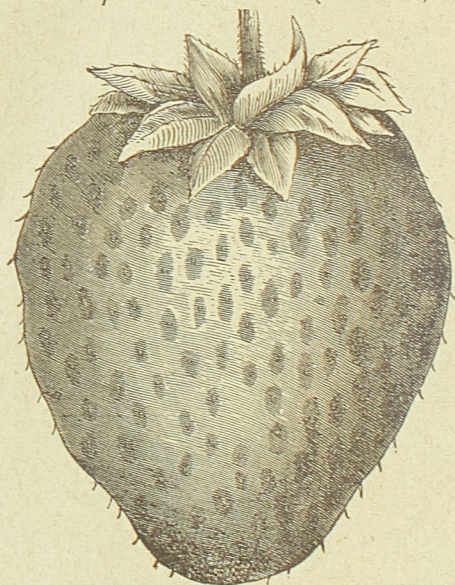
Александер Хумболт.

Јагоде су крупне, често врло крупне. Године 1881. извео је Гешке у свом јагодњаку више јагода овде насликане крупноће. *Облика* су дугуљастог, нешто на широко спљоштеног, али опет зато већином уворастог; *боје* су светле, угасито

црвене; *семе* је у љукама удубљено и по плоду правилно подељено; *месо* је румено, растопљиво и лепо миришљаво.

Бокор је бујан и тврд, врло родан и трајашан.

37. *Краљ Милан I. (Nicaise).*

Краљ Милан I.

Врло лепа, срцасто-округла *јагода*, светло румене боје. *Семе* је прилегнуто у малим и плитким љукицама. *Месо* је руменикасто, много слатко и врло миришљаво.

Бокор је јак, бусаст, бујног пораста и врло родан.

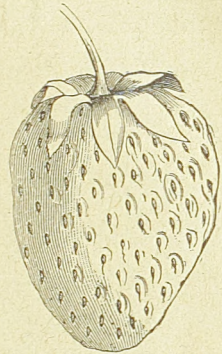
38. *Мала Зорка (De Jonghe).*

Јагоде су осредње, врло лепог облика, чуњасте, дугачке, или су понекад мало спљоштене;

боје су беличасто румене; семе је мрко, убрчено; месо бело као снег, пуно, чврсто, растопљиво, сочно, врло слатко и особито миришљаво.

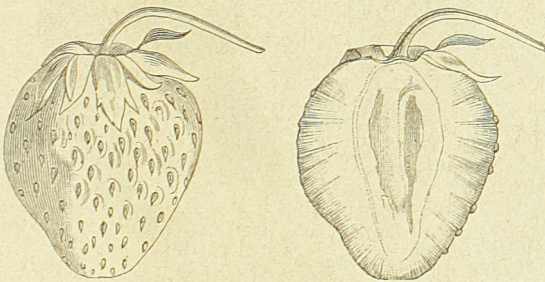
Једна од најизврснијих јагода, од које наша слика најобичнију крупноћу показује.

Бокор је умерено бујав, али опет зато тврд и врло родан.

Мала Зорка.

39. Константе (De Jonghe).

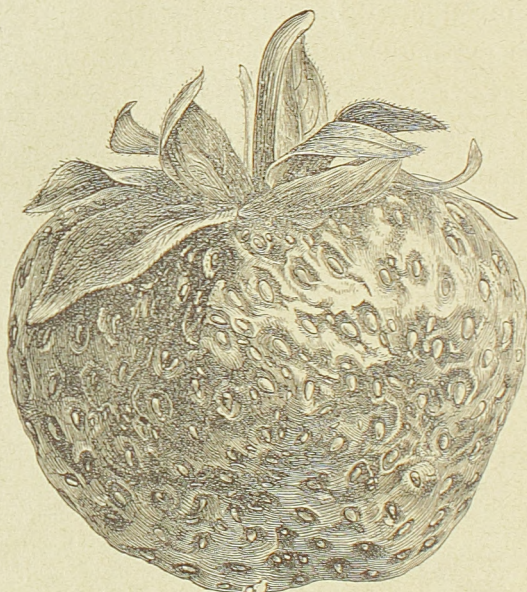

Константе.

Јагоде су увек крупне, правилног, округлог или чуњастог облика; боје су светло-црвене; семена има много и ово је ситно, врло убрчено, црвено; месо је румено, пуно, сочно, мало накисло и врло миришљаво.

Бокор је бусаст и врлородан. У опште врло препоручителна сорта. Слика представља најобичнију крупноћу јагода.

40. Ђенерал Зах (*Dr. Nicaise*).

Ђенерал Зах.

Великом пажњом извео је *Dr. Nicaise* год. 1872, овај варијетет, и дотле је успео, да је речене године више плодова овде насликане крупноће имао. *Плодови* су крупни, или врло крупни, округли, или мало спљоштени, светле вишњеве боје, са жутим, врло убрченим *семеном*; *месо* је пуно, чврсто, бело, врло слатко, сочно, с врло приметним мирисом од малина.

Бокор је јак, трајашан и врло родан.

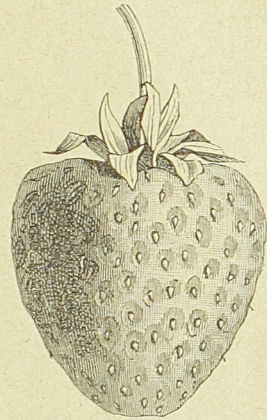
41. *Dr. Натшевић (Myatt)*.

Јагоде су крупне, но већином су ове насликане крупноће; само су у особеним околностима

и врло пажљивој нези, крупније. *Боја* је у јагода жућкасто-црвена, а у ладовини скоро сасвим бледа; *семе* је прилегнуто; *месо* отворено неранцасто, у средини шупље, врло слатко, врло сочно, с особеним мирисом на Ананас.

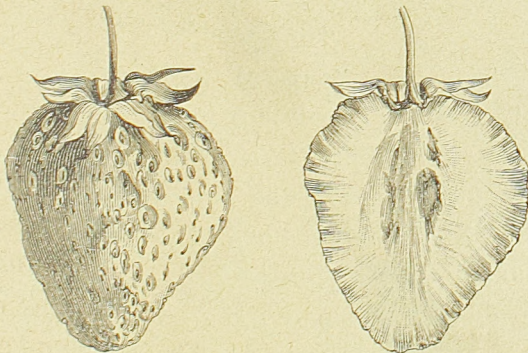
Бокор је снажан, али није баш најроднији.

Др. Нагошевић.

42. Даница (*Regel*).

Јагода је осредња, понајвише срцаста ил' чу-

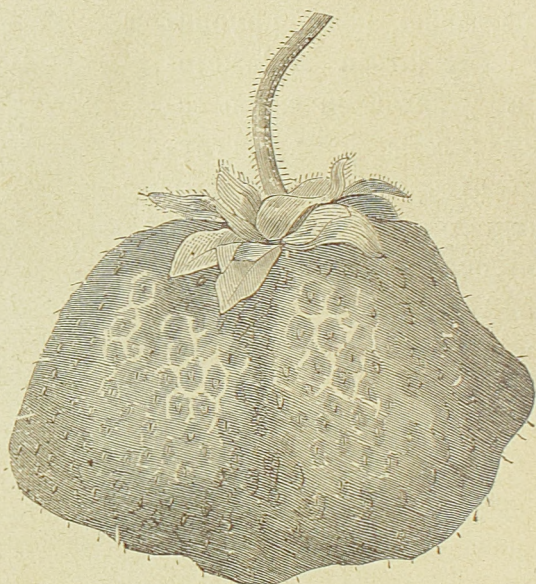
Даница.

њаста са светлуцајућим руменилом; *семе* је прилегнуто; *месо* румено, чврсто, много сочно, са ванредно јаким и пријатним мирисом.

Бокор је јак и врло родак.

43. Маршал Молтне (*Goethe*).

По облику спада ова јагода у одељење *узорастих* јагода; по свом облику има она много слич-

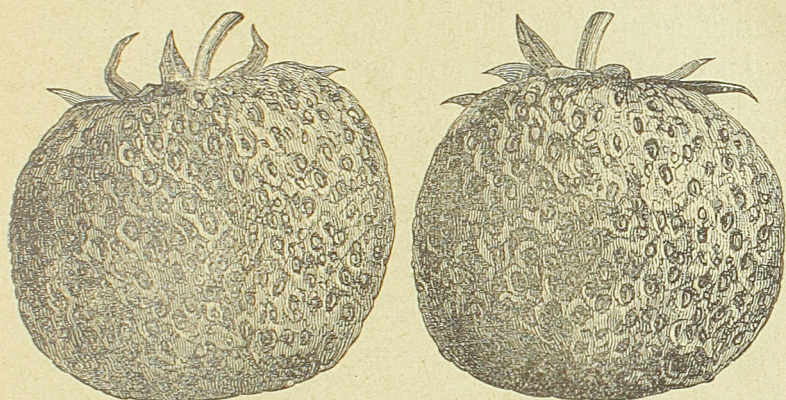
Маршал Молтке.

них дрџга, само се још од њих одликује ранијим сазревањем и по финијем укусу. Само први, па и од њих само по неки плодови нарастише у овој крупноћи, као што слика показује. Доцнији плодови нису оволики, али су ипак крупни и отликују се у свима особинама, као и они први, и рекао бих, да су ови доцнији слађи. Боје су угасито-мрко-црвене; *семе* је исте боје и лежи убрчено у подубљим љукама; *месо* је вишњеве боје, са осетним мирисом Ананаса, сочно је и слатко.

Бокор је снажног пораста и врло је родан.

44. Надзорник Обердик (Goeschke).

Врло лепа и крупна јагода; облика је округласто-јајастог и угасито црвене боје; *семе* лежи

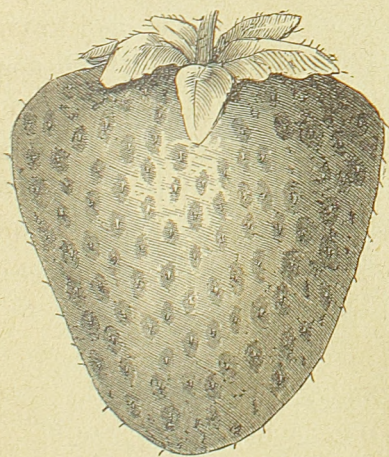

Надзорник Обердик.

подубље у љукицама и оно је с почетка жутто, а кад јагода сазре, онда је угасито-црвено. Месо је тавно-црвено, сочно, слатко и врло укусно.

Бокор је врло снажног пораста и за чудо родан.

45. Краљица Наталија (*Dr. Nicaise*).

Краљица Наталија.

Јагоде су врло крушне, обично дугуљастог, правилног облика и црвене боје; семе је такођер црвено и убрчено.

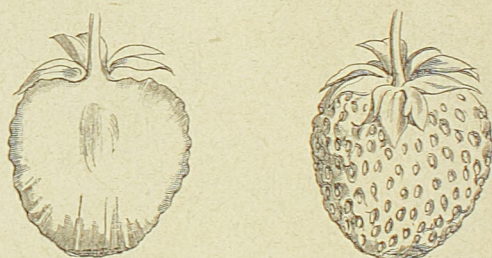
Месо је угасито-црвено, слатко, јако миришљаво и мало на-кисло.

Бокор је мален, али је зато врло бујан у порасту, врло родан, а

при свем том избија многе розгве, те се с тога врло лако размножавати може.

Ову јагоду препоручујем и за сађење у велико.

46. *Управитељ Чеда (Keen).*

Управитељ Чеда.

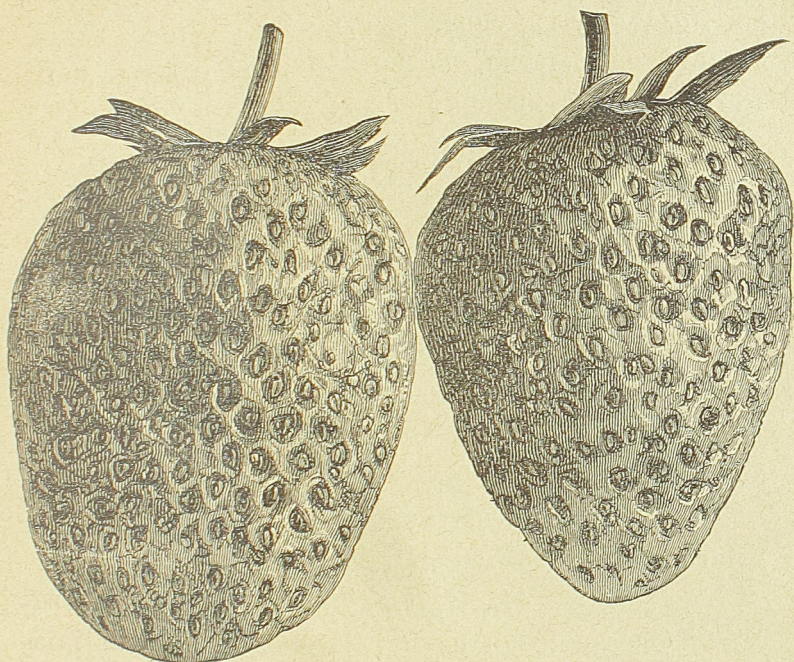
Ово је један од старијих варијетета крупно-родних јагода, које имамо.

Јагоде су неједнаке крупноће, крупне и ситне, разнога облика; некад су округле, некад јајасте, некад шире но дуже, ретко кад да су спљоштене ил' уворасте. *Боје* су светло-вишњеве; *семе* је жуто или црвено, убрчено, а лежи у прилично дубоким љукицама. *Месо* је по ивици црвено, а у средини бледо-румено, пуно, сочно, растопљиво, врло слатко и миришљаво, за свашта употребљиво.

Бокор је тврд, омален и снажан, није баш најроднији, али од најбољих варијетета за рано извођење.

47. *Проф. Др. Либиг (Goeschke).*

Јагоде су врло крупне, лепог, правилног, јајастог облика. *Боја* је светло-црвена; *семе* је црве-

Проф. Дг. Либиг.

но, ситно, убрчено; *месо* румено, пуно, сочно и врло миришљаво.

Биљка врло снажно расти, тврда је и неосетљива према непогодама. Бокор у опште добро рађа, прилично рано сазрева, а сазревање подуже траје. С тога, што су јагоде ванредно лепе и чврстога меса, могу се на даљи пут шиљати, па се с обзиром на та својства и у велико гајити могу.

48. *Атанасије Николић (Jeyes).*

Јагоде су крупне, дугуљасте, спљоштене, четвртасте и често на врху беле; *боје* су живо-црвене, ретко кад до самог врха подједнако обојене; *семе* мрко, прилегнуто или мало убрчено; *месо* сасвим чисто бело, растопљиво, понекад у средини шуње, слатко, врло мало накисло и миришљаво.

Атан. Николић.

Бокор је пун, снажног пораста и врло родан. *Јагоде* врло доцкан сазревају.

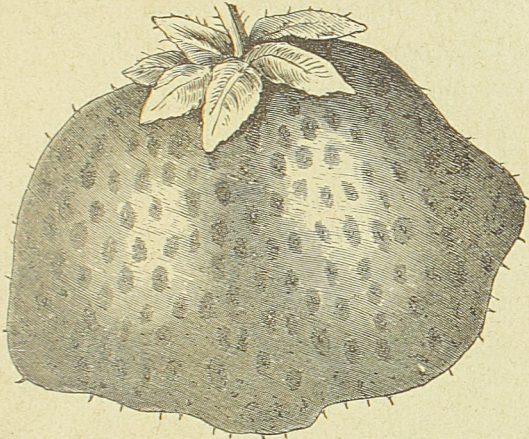
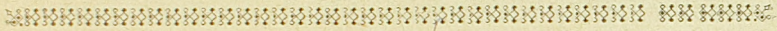
49. *Делиград (Myatt).*

Ово је један од најблагороднијих и најроднијих варијетета. *Јагоде* су врло крупне, срцасте, увек правилног облика; крваво-црвене *боје*, са белим, слатким, миришљавим и мало винастим *месом*.

Бокор је јак и врло родан, а тврд је тако, да и најјачу суву зиму издржи.

50. *Проф. Dr. Радић (Dr. Nicaise).*

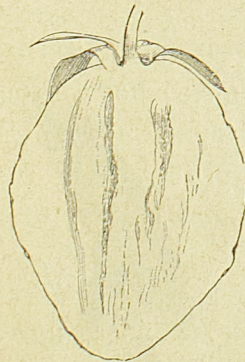
Врло крупна јагода. Прве су јагоде широке и спљоштене, уворасте, а доцније су више дугуљасте. *Боје* су светле, угасито-црвене; *семе* је скоро црно и врло мало убрчено; *месо* црвено с белим жилицама, врло слатко, миришљаво, понекад мало накисло.

Проф. Dr. Радић.

Бокор је врло бујан, јак, на зими издржљив, с угасито-зеленим лишћем. Јагоде прилично доцне сазревају.

51. Шумар Јеша (Dr. Nicaise).

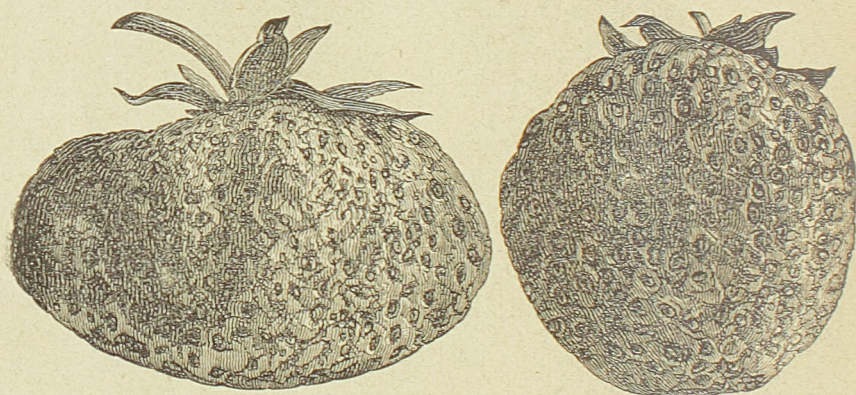
Шумар Јеша.

Јагода је крупна или врло крупна, неправилног облика, јер је некад чуњаста некад округласта, а некад спљоштена; боје је нерањасте; семе

је прилично убрчено. доста крупно, ретко, а по положају је жуто или црвено; *месо* је бело, пуно, сочно, мало накисло, врло слатко и миришљаво.

Бокор је врло јак, тврд и врло родан.

52. *Грофица Шафгоч (Goeschke).*

Грофица Шафгоч.

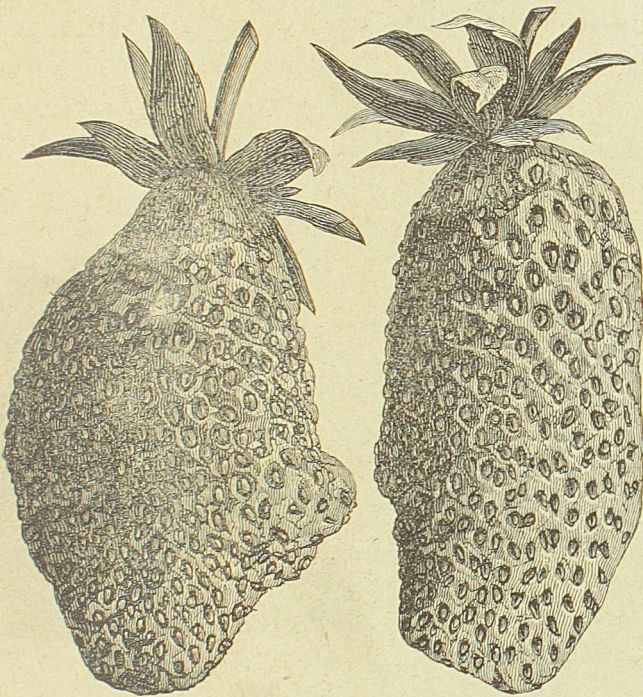
Врло крупна јагода; *боје* је светло црвене и бело, пуног, сочног, слатког и миришљавог *меса*; *семе* је жуто, прилегнуто. Сазрева доста доцне, а сазре вање дуго траје.

Бокор је јак, бујан и врло родан.

53. *Хелвеција (Goeschke).*

Јагоде висе на врло јаким петељкама, увек их много има и у опште су крупне, дугуљасте, са спљоштеним, или затупастим врхом; испод чашице су јако убране; *боје* су живо-црвене и светле. Угасито-црвено *семе* прилегнуто је на ја.

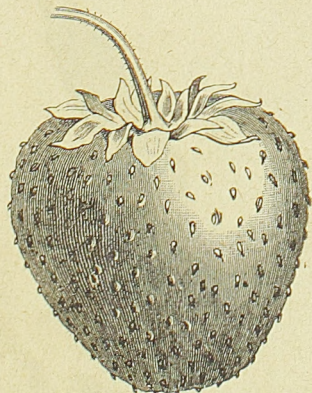
Хелвеџија.

годи, а оно бело месо је растопљиво, јаког и дивотног укуса, који подсећа на укус добре диње.

Бокор је снажан с угасито зеленим лишћем.

54. Књаз Никола I. (Berger)

Јагода првога реда и много крупна. Облика је правилног; семе је прилегнуто. Боје је вишњеве, често угасито пурпурне. Месо је

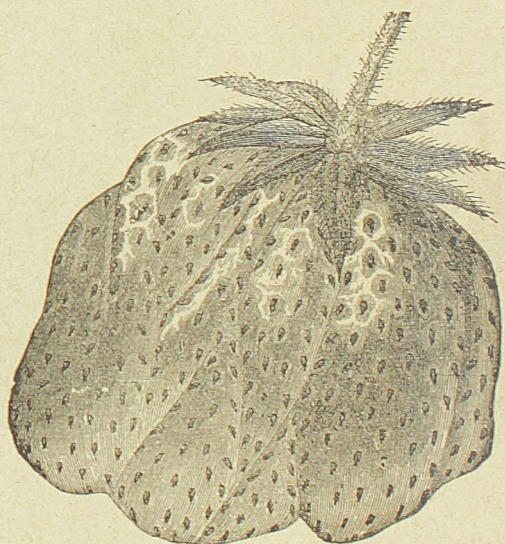

Књаз Пикола I.

најпре румено, па онда средини идући бело, а у средини самој опет је румено, растопљиво, са неким пакусом на добру дињу.

Бокор снажно и бујно расти, није осетљив ни на најјачој зими. Много и дуго рађа.

55. *Генерал Теша Николић (Goeschke).*

Генерал Теша Николић.

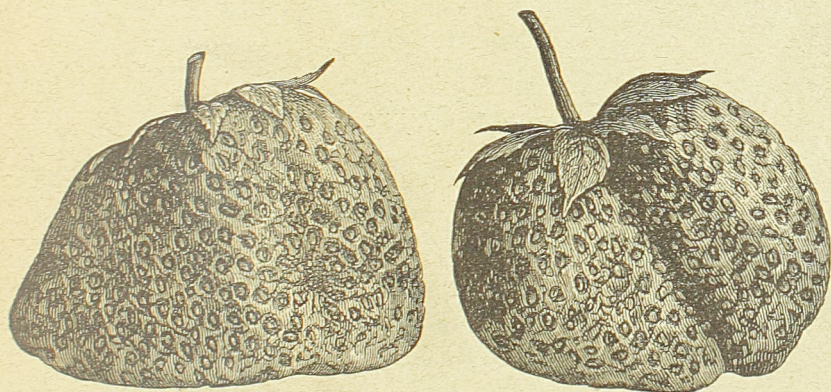
Врло крупна, често ванредно крупна, широка, увораства, чешће подељена јагода већином неправилног облика; боје је прљаво-жуте са неким руменилом с присојне стране. Семења мало има, и ово је црвено и прилегнуто; са свога црвенила лепо изгледа на жутој површини. Месо је чисто бело, врло сочно и слатко, доброг укуса.

Бокор је бусаст, јаког пораста и врло родан. Јагоде доцкан сазревају.

У ове је јагоде ретка боја међу крупнородим јагодама и с тога је она за сваког љубитеља лепа и добро дошла принова.

Изведена је ретком негом и кроз више година је одржала стално сва своја добра својства, а у трговину је пуштена године 1871.

56. *Борусија (Goeschke).*

Борусија.

Јагоде су прве крупноће, широког уворастог често убраног облика и светле неранцасте боје; *семе* је риђасто, удубљено. *Месо* је румено, у средини бело, најфинијег мирођијавог укуса.

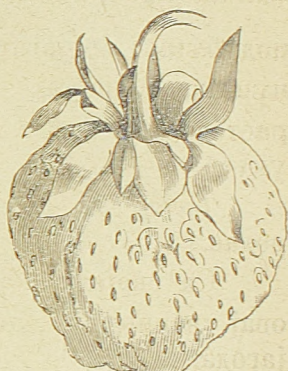
Билка је снажног пораста и врло родна.

57. *Леносава (Kitley).*

Јагоде су крупне, правилно заокружене, чуњасте, или округло срцасте, са кратким убраним грлом; *боје* су неранцасте; *семе* је ситно, жуто ил црвено; *месо* чврсто, чисто бело, пуно, растопљиво, врло слатко и изврсно миришљиво.

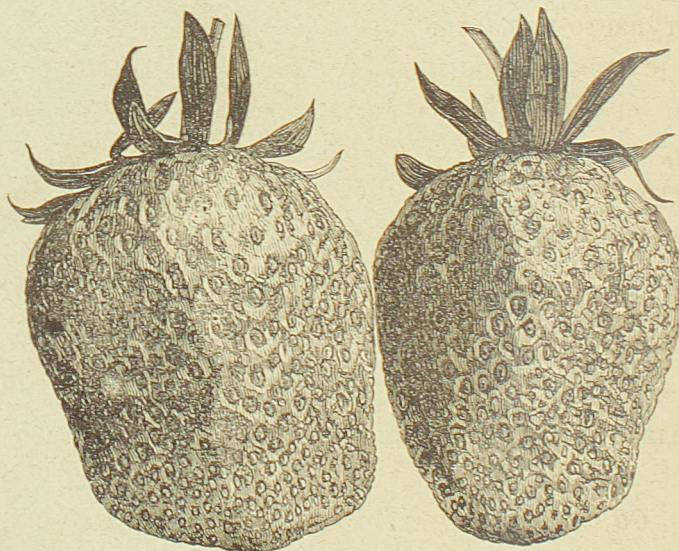
Бокор је низак, тврд, врло родан и мало изданака избија.

Овај варијетет препоручујем сваком повртару, а због његовог низког пораста може се и на 30 сантиметара само раздалеко расађивати.

Леошава.

58. Краљ Зулуха (*Goeschke*).

Краљ Зулуха.

Крупна, врло интересантна јагода, дугуљасто-затупастиг, понекад уворастог облика и особене, мрко-црвене боје. Семе је угасито мрко и лежи у

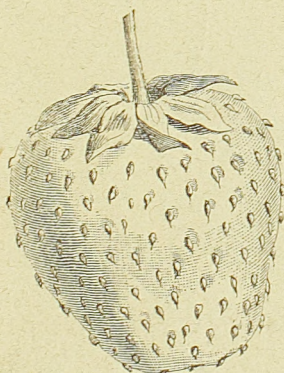
подубљим љукицама удубљено. Месо је с краја пурпурно, према средини угасито крваво-црвено, растопљиво, врло слатко и узвишеног миришљавог укуса.

Бокор је снажног, збијеног пораста и врло родан.

Са својим скоро црним јагодама, разликује се овај варијетет знатно од свију данас познатих јагодâ.

59. Газда Сергије (*Salter.*)

Јагода је крупна, лепог, затупасто-чуњастог облика; боје је живо-црвене. *Семе* је према положају жуто ил' црвено, прилично крупно, прилегнуто или убрчено; *месо* бело, с присојне стране зарумењено, винасто, слатко, с врло лаким мирисом. По сласти и мирису неби је могли уврстити у прве јагоде; али због заиста дивних јагодâ и превелике родности, заслужује сваку препоруку.

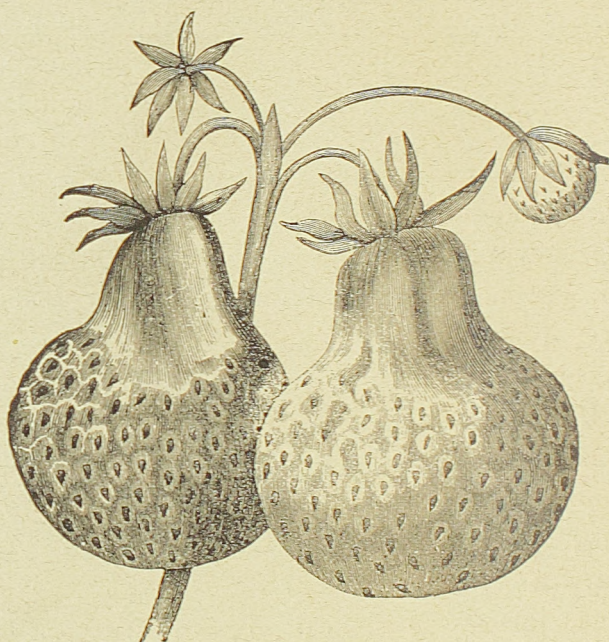

Газда Сергије.

Бокор је снажан, врло трајашан и врло родан.

60. Немачка престолонаследница (*Goeschke.*)

Ово је сасвим особена, од свију других јагодâ различна јагода, која највећу пажњу заслужује. Поред ретког, узвишеног и јаког мириса, она је за чудо родна; мали бокорићи доносе већ 3—4 стапке.

Немачка престолонаследница.

Јагоде су осредње, сасвим особеног, вргасног облика, каквог ни код једне друге јагоде нећемо наћи. На дугачком, голом и светлом врату, стоји одмакнута или извртута чашица. *Боја* јагода је светла, подједнака, живо црвена. *Семе* је угасито црвено, неједнако подељено, прилегнуто, или мало удубљено. Као што већ напоменусмо, на врату — грлићу — нема семена, он је гб. *Месо* је чисто бело, пуно, растопљиво, као шећер слатко и јако миришљаво. Јагоде расту на јаким, у више ограничавајућим стапкама усправно.

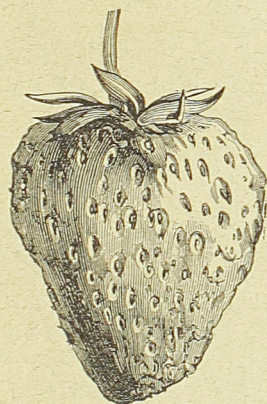
Бокор је јаког, збијеног или низког пораста, тврд је и за чудо родан.

61. Проф. Др. Панчић (*Myatt*).

Јагода је крупна, или је врло крупна, променљивог облика; прве јагоде могу бити, и бивају обично, уворасте, а доцније дугуљасте, чуњасте, па и округле, понекад спљоштене; боје су неравнате. Месо је румено, чврсто, врло слатко, сочно и мирише на Ананас.

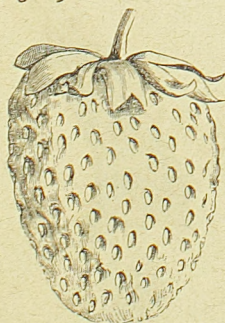
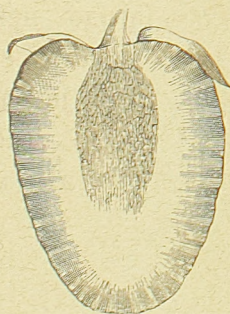
Бокор је тврд и врло родан у другој години. Јагоде доцне сазревају и дуго трају.

Ова јагода врло мало изданака̀ избија, а за размножавање су они из трогодишњих бокора̀ најбољи.

Проф. Др. Панчић.

62. Милчица (*Knight*).

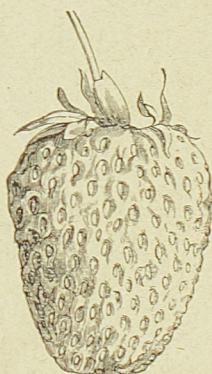
Милчица.

Јагоде су крупне, лепог, већином чуњастог облика; понекад су неправилне, четвртасте, спљо-

штене или уворасте; боје су угасито-црвене, стакласте; семе је жуто, прилично крупно, мало убрчено или нешто удубљено; месо је црвено, сочно, прилично накисло и миришљаво.

Бокор је особито снажног пораста, врло бусаст и лиснат; ванредно родан.

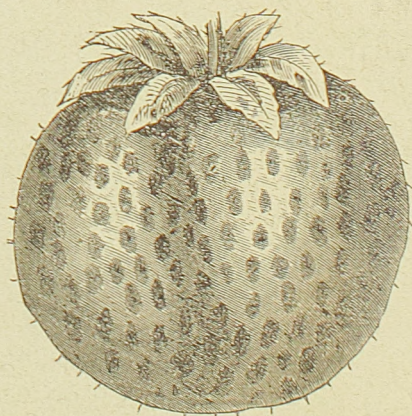
63. Књагињица Стана (*Pelvilain*).

Јагоде су разне крупноће и разног облика, већином су чуњасте; боје су врло стакласте, црвене као крв, понекад с белим врхом; семе је удубљено у љукицама; месо је румено с црвеним жилицама, у средини шупље с тврдом петељком, сочно, слатко, врло мало накисло.

Бокор је врло јак, врло траја. Књагињица Стана. шан и родан.

64. Краљевић Александер (*F. Gloede*).

Краљевић Александер.

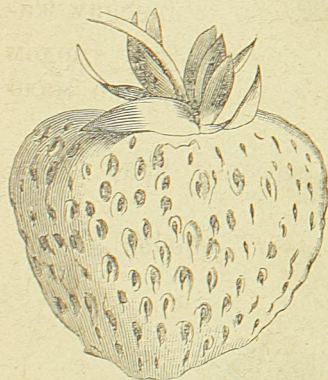

Јагоде су крупне, обично округле, понекад мало спљоштене, вишњеве боје; семе је мрко, убрчено, по целој површини сасвим правилно подељено; месо беличасто-румено, пуно, чврсто, сочно и врло слатко.

Бокор је снажан и врло тврд, трајашан а особито родан.

Произвођач ове јагоде, г. Гледи, препоручује, да се изданци, како се појаве, одма и посеку, и у том ће случају бокор до јесени и по други пут родити.

65. Викторија (*Trollpe*).

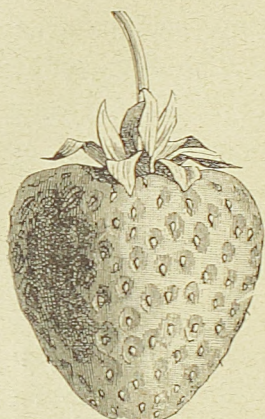
Викторија.

Јагода је крупна или врло крупна, често и 25 грама тешка, лепог, правилног облика; боје је више или мање нерањасто-црвене; семе крупно, жуто ил' црвено, у прилично пространим љукама удубљено; месо је бело, или беличасто румено, врло чврсто, шућље, сочно слатко, пријатног, али не сувише јаког мириса.

Бокор је врло снажног пораста, тврд и врло родан. И најпоследње јагоде порасту скоро исто толико као и прве.

66. Др. Шафарик (*Bradley*).

Јагода је крупна, правилног, округлог, чуњастог или јајастог облика; најкрупније јагоде би-

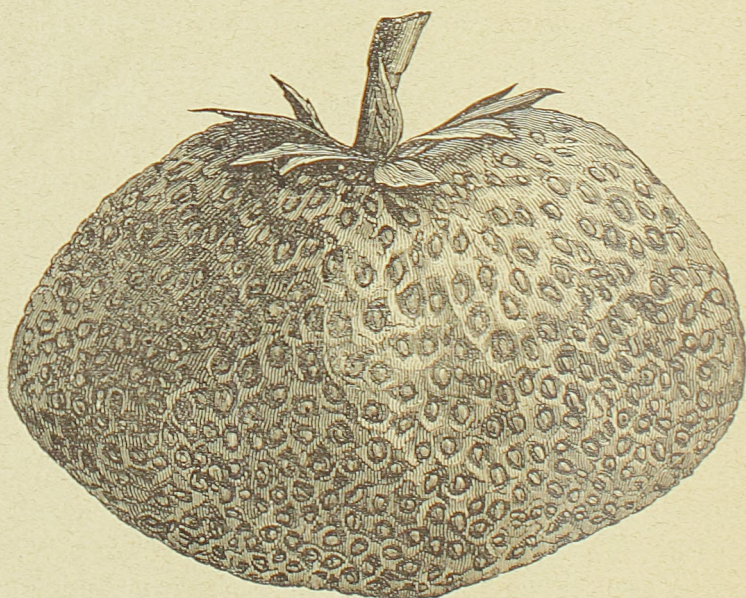

Др. Шафарик.

вају у добрим приликама и уворасте; боје су светло-вишњеве; семе је мрко, убрчено; месо је румено, чврсто, пуно, растопљиво, сочно, слатко, најлепшег миришљавог укуса. Може се у сваком обзиру препоручити.

Бокор је врло снажног пораста, трајашан, издржљив на зими и врло родан. Рано сазрева и дуго траје.

67. Саски краљ Алберт (Goeschke).

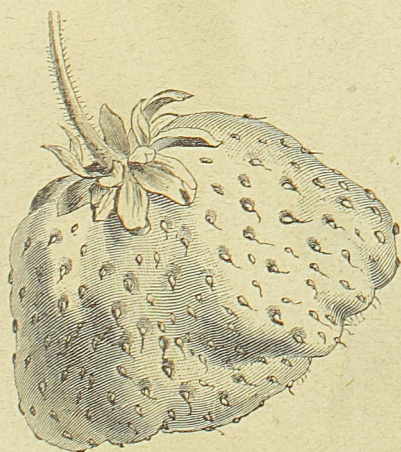
Саски Краљ Алберт.

Јагоде су огромне, правилно заокружене, широке, спољштене и уворасте. Слика показује праву крупноћу једне јагоде, коју је г. Гешке 1879. године особитом негом и пажњом извео. Боје је светле, вишњеве, а семе мрко и прилегнуто. Месо је румено, изредно миришљаво.

Бокор бујно и снажно расти и врло је родан. И најмањи је бокорић већ с лепим плодовима пуна, а има и та добра својства, да и многи изданци цветају и месеца Августа по други пут рађају. Сазрева обично месеца Јуна и Јула.

Јагода је ова удесна и за сађење у велико, а плод је чврст и с тога је добар за „слатко“.

68. Књагиња Милена (Dr. Nicaise).

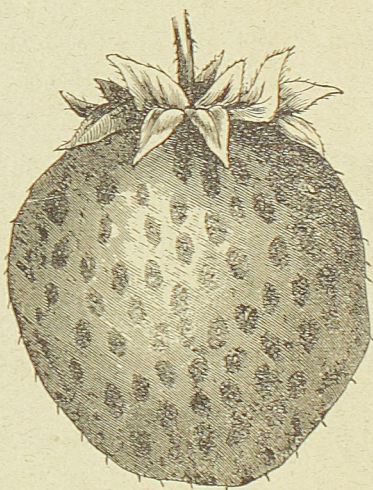
Књагиња Милена.

Јагоде су крупне, често врло крупне; облика су већином уворастог, али има и дугуљастих, но увек су спољштене; семе је жуто или мрко, при-

легнуто; боје је живе, са угасито-црвеним преливалом. Месо је чисто бело, масласто, растопљиво, ананаског укуса и узвишеног мириса.

Бокор је тврд и снажног пораста, особито родан.

69. Гђа. Јелена Радића (Dr. Nicaise).

Гђа Јелена Радића.

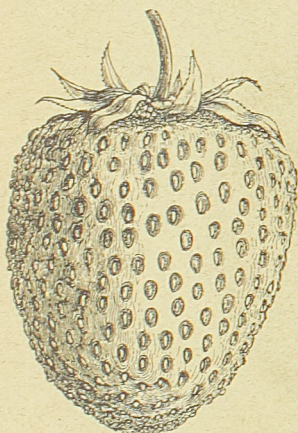
Јагоде су крупне или врло крупне, дугуљасте, понекад срцасте; боје су светле, угасито-црвене, с присоја увек мало угаситије, а с осоја врло слабо обојене; на врху су обично отвореније, или сасвим беле. Семе је црвено, обично удубљено и прилично га много има. Месо је црвено, у средини мало отвореније и мало шупље, масласто, сочно, слатко и узвишеног мириса.

Бокор је врло снажног пораста, рђано сазрева, нарочито се на заклоњеним местима јагоде брзо

обоје. Повртари ће брзо добра својства ове јагоде упознати и с тога ју у велико гајити.

Пошто већ мали бокорићи мноштво лепих јагодâ рађају, то је овај нови варијетет, ког је произвођач именом моје жене назвао — и за сађење у опште врло добар.

70. Проф. Др. Лукас (*De Jonghe*).

Проф. Др. Лукас.

Јагода је крупна, лепог округлог или јајастог облика; боје је светло-румене; семена има много и оно је прилегнуто, или је мало удубљено у љукама, а понекад и убрчено, крупно и црвено; *месо* је беличасто-румено, пуно, сочно, чврсто, врло слатко, растопљиво, особитог укуса. Једна од нај-

бољих старијих крупнородих јагодâ.

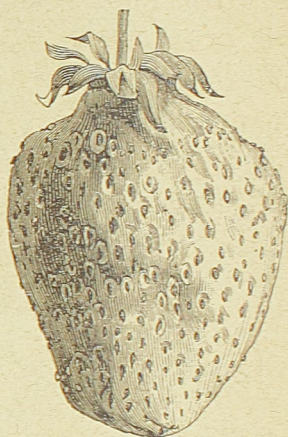
Бокор је јак, трајашан и врло родан; даје се и за рâно извођење врло добро употребити. Овај варијетет изведен је из семена још 1858 године.

71. Енглесна краљица (*Myatt*).

Јагода крупна, сасвим неправилног облика; некад је дугуљасто-чуњаста, некад ушиљена, спљоштена, па и увораста; боје је отворено црвене, семе је жуто, убрчено; *месо* беличасто румено, пуно, чврсто, растопљиво, слатко и јако миришљаво. У

ове је јагоде мирис сасвим особен и много различан од других јагодâ; мирише више на добру брескву.

Бокор је прилично снажан и ако му је место угодно, онда може добро да рађа. Многи гаје ову јагоду само због оног ванредног мириса.

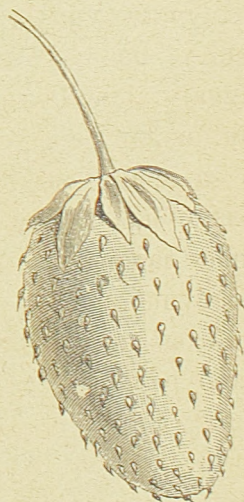
Енглеска Краљица.

72. Змај-Јован (*Mad. Clements*).

Врло лепа јагода, а и прилично крупна; облика је правилног, зашиљено-чуњастог; боје је бледо-неранцасте; семе је црвено и врло убрчено; месо бело, пуно, чврсто, врло слатко, врло пријатног укуса и узвишеног мириса. Ова је јагода уопште особених врлина и заслужује, да је у сваком јагодњаку има.

Сазрева прилично рано.

Бокор је јак, тврд и врло родан. И у лишћу се од других јагода разликује јер има врло мало округло лишће.

Змај-Јован.

Има још један варијетет под овим именом, ког сам ја гајио год. 1863., а извео из семена варијетета *Rubis*-а. У овог варијетета су јагоде округле, крупне и тако глатке, да се чисто не познају рупице, у којима је семе присојено; јагода је при чашици ћошката, врло живе румене боје, а *месо* је бело и миришљаво.

Р ПОЛОЖАЈУ ЗЕМЉИШТА ЗА ЈА-

ГОДЊАК.

За јагоду је најудеснији положај онај, који је од јутра па до 1—2 сата после подне изложен подпуном сунцу, а после да је ладовине. Положај, која је цео дан изложен пуном сунцу, даће у том случају још бољег успеха, ако је положај слободан, и ако је земља од природе влажна, или, ако се за време цветње и развијња јагода лако и довољно наводњити даје; нема-ли тога, онда треба више ладовине. Ако земља лежи испред зидова, где сунце читав дан упливише, ту је за јагоду суво и претопло, на таквим положајима јагода слабо рађа. Исто је тако за јагоду неповољан положај, ако земља цео дан, или већим делом у ладовини лежи, јер овде не само да јагода слабо замеће, но и никад своја добра својства: сласт и мирис, развити не може.

Добро напредују јагоде и онде, где их дрва

од чести само засењавају, и где сунце још довољно упливисати може: на развијће цветова, на дозревање, на укус и на мирис плодова. Ретко засењени воћњаци, где поједине воћке на изменце засењавају, и тиме само повремено сунчану светлост скраћују, врло су zgodни за гајење јагода. Јагода је дакле сасвим удесан и природан пратиоц при гајењу воћа сваке врсте у опште.

И опет, поред свега наведенога, *није баш преко нужно*, да је положај онакав, као што сад рекосмо; ми можемо добрих јагода добити и онда, ако и нису с погледом на положај земљишта сви услови испуњени, — али у том случају треба вештином и радом оно надокнадити, што за успевање добрих јагода нисмо могли у природи наћи.

И на „присојцима“, т. ј. лејама, које су југу присојене — нагнуте, могу јагоде врло добро да напредују, само ако има довољно воде на расположењу, кад за наводњивање потребна буде. Овакови се присојци узимају нарочито за извођење раних јагода.

Р ЗЕМЉИ И ЊЕНОЈ ПРИУГОТОВИ.

Многи тврде, да се за добро успевање јагода *мора* нарочита врста земље изабрати. Ја се, с мирном савешћу, усуђујем да кажем сасвим противно овим разлозима и кажем јасно и отворено: *да јагода на свакој земљи успева и рађа*; али наравно

под тим условом, да на њу при нези већу пажњу обратити морамо, а та је пажња и сувише незнатна према небројеним радостима, које од јагода имамо.

„Новина,“ која пре тога ничим није засејавана била, најбоља је за јагоде; али сам ја виђао око Берлина и брао прекрасних, ванредно крупних, слатких и миришљавих јагода, на *чистом песку*; али овом додајем још и то, да они људи, који су се гајењем тих јагода бавили, нису ни труда ни воде жалили. Виђао сам и то, да су јагоде красно рађале по авлијама у великим градовима, где су истина имали сунца и ваздуха, али где земља није баш плодна, црничава била. Домаћин те куће, врло вредан и заузимљив повртар, ископао је у својој калдрмисаној авлији 30 сантиметара широке и толико исто дубоке рупе, и њих је напунио приправљеном, с буњиштем измешаном земљом, и ту је усадио своје љубимице — јагоде. Сваке друге године вадио је он и земљу и бокоре из оних рупа, па је замењивао другом, новом земљом и другим младицама; тако је он чинио кроз више година, а за време раста, он их је неуморно пазио и неговао: у своје време заливао, изданке секао итд., па је уживао у резултату свога рада, јер је увек имао на трпези својој дивних и сладокусних јагода.

И на *пескуши* било је исто тако добрих резултата, али је земља између јагода сламом, или ду-

гачким — сламним — ђубретом покривана, и у своје време довољно заливана.

На послетку сам виђао лепих јагода и на *глинуши*, која није била никаквим ђубретом ђубрена.

При свему овоме најглавније је то, да је у овом послу чврста воља за постигнуће предузете цели, па ће се онда и највеће препреке савладати.

Често издамо прилично новаца за један самоцвет од кратког века; ми обраћамо највећу пажњу на једну воћку, која нам тек после неколико година труде награђује, — а нећемо да обратимо мало само пажње на најлепше летно воће, које нам труде награђује већ исте године кад га усадимо, својим дивним плодовима, својим слатким и мирисним јагодама!

Ваља прегнути на посао! Само мало стрпљења, па ће се леје наших повртњакâ зацрвенити црвенилом мирисних јагодâ, јер ја не верујем да има човека на овоме беломе свету, који јагоду неби волео, — коме ово дивно ситно воће неби мило било.

Нико, ко се год буде држао ових наставлења при гајењу јагодâ, неће у будуће моћи да рекне: *да у његовом повртњаку неће да успевају јагоде.*

И опет кажем: *при ваљаној нези, на свакој земљи јагода успева, а према положеном труду и рађа.*

За јагоде одређену земљу треба 60 сантими-тарâ дубоко прекопати. Што дубље тим боље. Ако је земља пре тога неким другим усевима изнуре-

на, ослабљена, онда треба на дотично земљиште полу сагорелога ђубрета изнети, подједнако разгрнути и закопати. За тешку земљу треба узети коњског, овчијег или кокошијег ђубрета, а за лаку говеђег или свињског. —

Преко зиме треба посути на јагодњаке ситне чађи; овим ће се родност знатно увећати; — само се треба чувати од ђубрења пепелом од каменог угља, па ма то на каквој земљи било.

Земљу треба свакојако *пре зиме* прекопати, да добро измрзне и да мраз свој благодетни посао у њеном хемијском преиначењу учини.

А ако би овај посао морали оставити за до пролећа, или за лето, онда треба то у неколико пре сађења учинити, да се земља до самог сађења довољно слећи може.

Ако је земља још у снази, и ако пређашњим усевом није изнурена, онда се за неколико година не мора ни ђубрити; но у том случају морамо безусловно земљу пре зиме прекопати и на горњи начин приуговорити.

При копању треба пазити на разне инсекте, који су се у земљу на презимиште скрили, па их, ма и најмањи били, само ако нам на око дођу, прилежно поубијати и погазити.

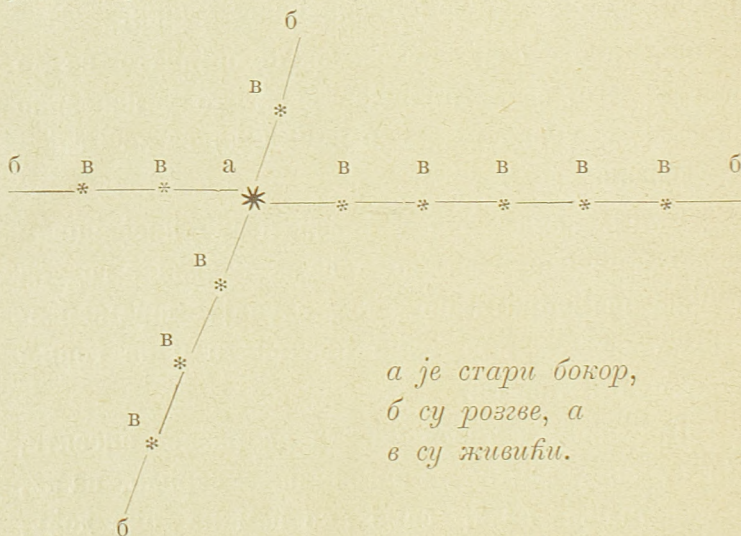
О РАЗМНОЖАВАЊУ ЈАГОДА.

Јагоде размножавамо на четир начина:

- а) *Живићима* — *изданцима*.
- б) *Делењем старог бокора*.
- в) *Кључицама* — *сађеницама* и
- г) *Семеном*.

а) *Размножавање живићима.*

Ово је најобичнији и најлакши начин. само треба јаке и здраве живиће узети, ако мислимо да нам од њих порастао бокор доцније снажан и родан буде.

*а је стари бокор,
б су розгве, а
в су живићи.*

Изузимајући неке извесне сорте јагода, све остале избијају „розгве“ из својих бокора; на тим розгвама порашћују у извесним одстојањима чворићи, а из тих чворића избијају „живићи,“ који

се — као што рекосмо — за размножаваће извесне сорте јагода најцелисходније употребљују. Ти живићи пуне из својих чворова у земљу жиле, а над земљом се развија лишће. — Они, који хоће да изведу за продају много ових живића, изводе их на нарочитим лејама, и не пазећи на то, да ли ће се сваки баш живић добро ужилити или не; од тога ужилења зависи његов даљи развитак, и ми треба нарочито на то да пазимо, да се сваки живић *добро* ужили и оснажи, па онда можемо поуздано изчекивати и родност и трајашњост. Ја ћу овде да кажем како ћемо *мање*, а *добрех* живића за сопствену употребу најбоље и најпоузданије извести, јер се ми не налазимо у околностима, да силество живића за продају изводимо.

Извођење живића може бити двојако: или ћемо их изводити из њихових старих бокора, за даље подмлађивање неке извесне наше сорте, или хоћемо неку нову сорту да размножимо, коју смо са стране добили.

За први случај треба обележити оне бокоре, који за прошле две године најбоље и најкрупније јагоде рађаше, па пустити да из њих 2 до 3 розгве — из сваког бокора — израсту, а друге, ако би још више потерале, треба одсећи, да се оне две-три снажније развију. Кад почну розгве да избијају, онда треба по леји посути — између бокора — добро сагорелог ђубрета, да се живићи боље ухвате. Кад се на свакој розгви по 3—4 жи-

вића добро развију и *добро ужиле*, онда треба розгву од бокора на 5—6 сантим. од првог живића одсећи, јер му више није нужна рана из бокора, пошто се сваки живић ужилио и својим сопственим жилама одпочео себе да одрађује. После 8—10 дана треба сваки живић за себе одсећи и са земљом заједно с оног места извадити, на одређено му стално место усадити и добро залити. Тих живића можемо преко целог лета изводити; први су најбољи и најсигурније издрже наступајућу зиму; последњи су најслабији и њих морамо преко зиме покрити сламом, дугачким ђубретом итп. И ово је сад свршено за ову годину, а идућег лета можемо од тих живића имати већ и јагода, ако их будемо по нижестављеним правилима неговали.

У *другом* случају треба много пажљивије поступати. За овај случај треба с пролећа набавити живиће, па кад их добијемо, а ми ћемо их сасвим на одвојену, још с јесени добро и дубоко прекопану и нађубрену леју, средином исте, а у одстојању од једног метра усадити, да буде доста простора за розгве. Сад их треба чисто држати и прилежно заливати. Ако би се на ком бокору тога истога лета указали цветови, то их треба посећи, да розгве снажније порастити могу. Неће за дуго трајати, а розгве ће се указати и на њима чворићи, из којих ће да порасту живићи. Из чворића *најпре* порасте лишће; па се тек онда укажу на противној страни сисице, из којих ће се развити

жале. Што је земља испод њих мекша, тим ће се и жале лакше ухватити. Но у овом случају треба пре, но што се жале укажу, приправити *мале* саксије, напунити их добром, ђубревитом, с мало песка измешаном земљом, па испод сваког чвора по једну саксијицу у земљу укопати и розгву тако положити преко саксије, да чвор у средину саксије дође, а с једне и друге стране чвора, или већ образваног живића, треба преко розгве забости ракљасте ($\wedge$) гранчице, или притегнути каменом, или приденути укосницом (харнадлом), да се живић са свога места не покрене, нити га ветар помакне. Затим треба сваки живић добро залити, и заливати га увек, кад је земља сува. Осталу розгву треба пустити да даље расти и живиће рађа, и под сваки живић, кад као и први зато доспе, треба онако приправљене саксије подметати. После 2 до 3 недеље биће пуна саксија развијених жила. У то их доба треба од бокора одсећи, саксије из земље извадити и на засебно место поређати, па само пазити, да земља у саксијама буде увек умерено влажна.

Кад већ опазимо да лишће на живићима више не вене, онда их треба, са земљом заједно, из саксија истрести и на одређене и приурочене леје усадити, где ће за идуће 2—3 године стално остати. Ако би неки хтео да ове живиће у соби на прозору гаји, а да му ту и рађају, тај их мора из оних малих саксија у веће пресадити.

Ми можемо живиће на засебној леји и без саксија изводити, нарочито онде, где немамо саксија на расположењу. У том случају треба розгве лепо и правилно по леји разредити, па кад живићи довољно порасту, треба дочекати једну кишу, па

их ашовићем, најбоље оваковим као што га слика показује, са земљом заједно извадити и на одређено и приуговорљено стално место усадити.

Пресађене живиће треба при сушном времену заливати. Још би најбоље било, да се сваки пресађени живић преко дана покрије саксијом, или неким широким лишћем, кад би после сађења жега наступила.

Кад се на свакој розгви 2—3 живића добро ухвате, онда треба розгву ушкочити, да даље у дужину не расти и нове живиће да не рађа; јер четврти и даљи живићи врло су слаби, а мана им је још и та, што оне прве живиће задржавају у развијћу.

б) Размножавање делењем старог бокора.

Делењем старог бокора размножавамо само оне варијете месечарких јагодâ, које не избијају розгве. Али ако је потреба у младим биљкама, и ако хоћемо ретке и драгоцене варијетете у брзо да размножимо, онда треба, пошто јагоде побере-мо, старе бокоре из земље повадити, расцепити их

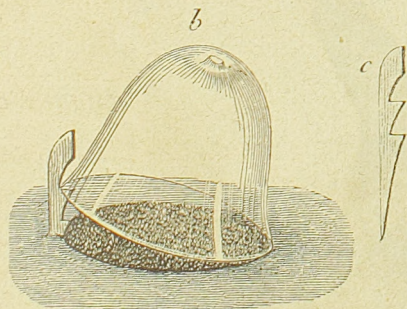

на 3—4 дела, подсећи оне старије, дрвенасте жиле на сваком оцепљеном бокорчићу, сасећи суво и старије лишће, па сваки бокорчић засебно на одређено му место усадити и добро залити.

На скоро после расађивања порастеће на приданку читава четка нових танких жилица, и сваки је сад сад готов. Морам овде и то приметити, да ће бокори крупнородих јагода, које на овај начин добијемо, ретко кад тако здравих и јаких биљака дати, као они бокори, које добивамо од живића.

в) *Размножавање кључицама.*

Овај начин размножавања више је занимљив, но што је користан, и употребљује се само онда, кад хоћемо ретке и драгоцене варијетете, који не избијају розгве, да размножавамо. Из листних углова избијају у неких варијетета неки изданци, који се *кључице* зову. Ти се изданци посеку и у лаку земљу забоду, па стакленим звоном покрију исто онако, као што се „пелцери“ разнога цвећа

под чашама гаје. Кад се већ види да су „кључице“ повисоке и да су више и веселих лишћа по-

терале, онда треба оно звоно с оне стране, која случајном ветру противно лежи, око подне помало отварати, као што успоредна слика лепо показује. Са стране је насликано парче зазубљене летве, која се у земљу забодe и за прислон звона служи. Доцније треба сваки дан све дуже отворено остављати, да се нове биљке на спољни ваздух што боље привикну. Кад биљке ојачају, треба их, као и друге, на одређено им место пресадити и преко зиме неком кровином покрити да не прозебу и не пропадну, пошто су се под оним звоном разњежиле.

2) *Размножавање семеном.*

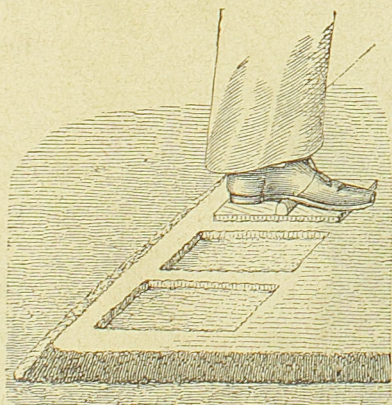
Само *месечарке* можемо чисто у сорти семеном извести и размножавати. Све друге сорте, нарочито крупнороде, увек се скоро измету, и никад не добијемо са бокора из семена изведеног, онаковог плода, као што је онај био, од ког смо семе узели.

Из семена изводило само нове варијетете, јер у истој сорти размножавати обичне јагоде из семена, била би глупост, кад живићима то брже, лакше и сигурније чинимо

Изводити *нове варијетете* из семена, као што су већином сви преднаведени варијетети и изведени, врло је занимљив посао, али опет зато не смемо никад сигурно рачунати на неки особити и повољни резултат; ту је: *како и ако* наш посао за руком испадне, јер се — нарочито код неве-

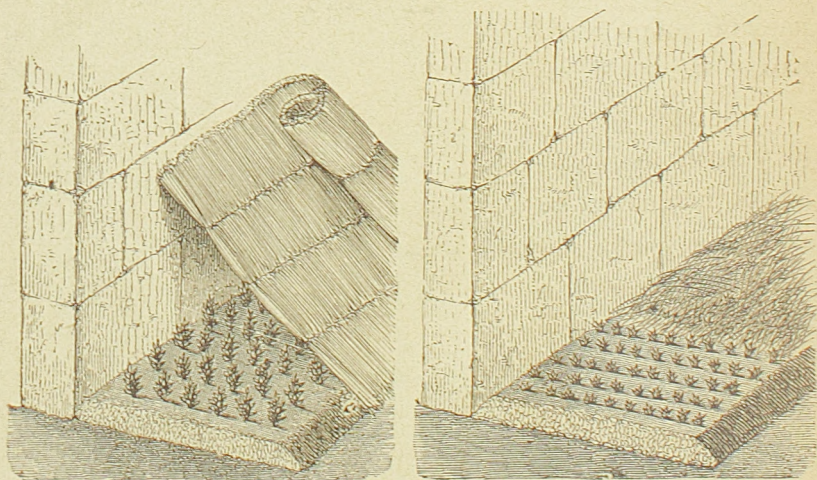
штог — догађа, да од неколико стотина из семена изведених и више година брижљиво гајених биљка, не добијемо *ама баш ни једну, коју би вредно било задржати*. Ако бива и то, да на тај начин добијемо на неком бокору плод, који је од свију познатих *са свим другчији*, и — то је сад *нов варијетет*, ком се неко име да, под којим се даље размножава и за скупе новце растурује. Кад добро испадне, онда и вреди!

Семе јагодино задржава своју клицавост једну годину дана; ретко кад дуже. Зато га већи део произвођача одма сеје, пошто јагоду узаберу, а то је у Јуну или Јулу месецу. За семе треба узети најкрупније и најправилније развијене јагоде, па семе с њих счистити, од мяса опрати и одма посејати. Семе ће свакојако брзо никнути, али је

време, које нас од Јуна ил' Јула месеца до зиме раздваја, врло кратко, па се биљке неће моћи то-

лико развити, да зиму без штете презиме. Но у том случају треба овако поступити: Треба одредити једну добро приуготовљену леју, па на њој убити помања четвртаста одељења једном глатком даском, коју, бржег и бољег извршења ради, треба привезати за ногу, као што слика лепо показује. У ове одељке треба семе оређе посејати и ситном земљом овлаш само покрити, па фином штрцалицом тако наквасити, да се усејано семе не поремети. Сад треба неким великим листом, на пр. од чичка, репушине, сунцокрета итп. ове засејане и наквашене одељке преко дана покрити, да их сунце не исушује, те ће семе брже нићи. И кад би биле плахе кише, треба такође покрити, да се семе, или сасвим младе, тек изникле биљчице не поромете. Кад биљкама четврти лист порасте, онда их треба

на пеку, од севера заклоњену и добро припра-

вљену леју пресадити и пред зиму сламом или асуром од зиме заштитити, као што приложене две слике показују, а с пролећа их на стално место расадити.

Овај начин више је за оне произвођаче уде-сан, који хоће рано с пролећа за скупле новце да продају из семена изведене расаде.

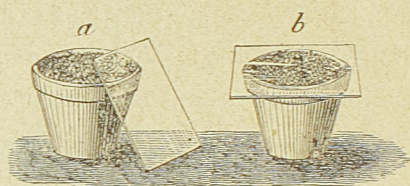
За сопствену употребу пак, много је боље и сигурније, да се очишћено семе у ланеним кесицама очува до месеца Фебруара, па да се онда у саксије на следећи начин усеје, и на прозоре угрејане собе стави.

Ово се чини у другој половини месеца Фебруара.

Треба дакле узети саксије, па најпре на дно набацати, с једног прста високо, препиће (крњине, паце), да се сувишна вода боље одлива, па онда насути добро уситњене, *али не просејане* ливадске земље и додати јој у прах стученог дрвеног угља.

Земљу треба у саксији лепо поравнити и мало је убити, најбоље дном од друге саксије, овлаш водом попрскати и онда семе подједнако посејати.

Сад треба и семе земљи мало приљубити, па га покрити са врло мало уситњене чађи из оцака и прашином дрвенога угља. Преко овога треба метнути мало ситно исечене маховине, да се ускори клијање и да се усејано семе при заливању не поремети. Овако усејане саксије треба ставити на прозор угрејане собе, и сваку саксију покрити

стакленом плочицом, као што показује слика. После тога треба само о томе водити бригу, да буде површина у саксији увек умерено влажна.

После 2—3 недеље никнуће семе. Онда је време да маховину опрезно скинемо и да повременим скидањем оне стаклене плоче, и повременим отварањем прозора, навикавамо биљке на свежији и оштрији спољни ваздух.

Кад биљке четврти листак добију, треба их и на поље износити, а кад се већ читава ђуба од пораслих биљака направи, онда их треба посебице у друге мале саксије пресадити. При овом пресађивању треба биљчицама жилице мало скратити, да би тиме ускорили порашћивање оних тананих жилица, којих треба што више да има на сваком бокору.

Ове, за пресађивање одређене саксије, треба напунити следећом смесом: 2 дела нове земље с утрине, а 2 дела старе шумске земље; ову земљу треба добро измешати и додати мало крупног (најбоље речног) чистог песка и мало прашине од дрвеног угљена. Засађене саксије треба негде у затвореном месту кроз неколико дана држати, где ни сунца ни промаје нема, да се биљке боље и

лакше ужиле. Кад и то буде, онда их треба на свеж и оштрији ваздух на ново привикавати, па онда са земљом заједно из саксија истрести и на одређено им стално место усадити; или их и по трећи пут у веће саксије претрести и у соби на прозору гајити.

На стално место усађене младике треба брижљиво неговати, од изданака их чистити, па ће до зиме довољно јаки бокори бити, да ће моћи без штете зиму издржати.

Идућег пролећа имаћемо то лепо задовољство, да видимо већину наших јагода у цвету. Сад треба сваки бокор добро прегледати, па обележити оне, који буду донели најраније плод, па и сам плод какав био буде, па по томе одлучити: које ћемо бокоре оставити, а које повадити, уништити и другим бољим заменути.

ИЗВОЂЕЊЕ НОВИХ ВАРИЈЕТЕТА

МЕЛЕЗЕЊЕМ.

Напред сам рекао, да можемо добити нове варијетете али *случајно* из семена. Али, да сигурније до ових варијетета дођемо, треба мало више пажње и стрпења, те да се то сасвим систематички ради, и онда је резултат сигурнији, а то ће се учинити *мелезењем двају разних варијетета*.

Ево како се то ради:

За подлогу треба узети леп и снажан бокор варијетета, па му из најкрупнијих цветова повадити све прашнике (а ситније цветове посећи сасвим), али пре, но што су се ови развили и свој оплођавајући пелуд (прашак) на плодник просули. Пелуд треба сад узети из цветова другог варијетета, који се извреним својствима одликује, као на пр. бојом и крупноћом јагода, миришљавим месом и т. п. Сад треба пазити на то, кад плодници у цветовима оног подложног бокора буду лепкасти, па одма пренети с једном фином четкицом пелуд с оног другог одабраног варијетета на подлогин цвет, ког смо повађеним прашницима за то приуговорили — и, посао је свршен; или треба одкинути цвет с другог, па стрести пелуд на цвет првог бокора.

Овај сад вештачки оплођен бокор треба добро неговати, и семе од добивеног плода за даље размножавање употребити онако, као што сам у преднаведеном одељку казао.

У опште не треба толико тежити за крупноћом, колико за мирисом јагода. Врснија је ситнија јагода с мирисом, но сасвим крупна без мириса.

Р НАЈУДЕСНИЈЕМ ВРЕМЕНУ ЗА САЂЕЊЕ ЈАГОДА.

Које је годишње време најудесније за сађење јагода, о томе су произвођачи разнога мишле-

ња. Али *Гешке*, ког ја у гајењу и извођењу јагода за ауторитет сматрам, вели, да се јагоде преко целе године с успехом садити могу, изузимајући време кад је земља смрзнута, само се треба за то побринути: да је земља за пресађивање добро приуговорљена, да су расади увек при руци и да су ови добро ужилени и за сађење довољно развијени.

Местне, па и друге околности, морају се овде увек у обзир узети, ако хоћемо да нам сађење успешно буде.

Ако околности дозвољавају да с јесени садити можемо, онда треба без отлагања с јесени и садити. Кад ма који спис о јагодама у руке узмемо, наћићемо, да се за сађење препоручује месец Јули и Август; али се до тога доба ретко кад „живићи“ толико ужиле, да се пресађивати могу; а кад се са земљом и бусом заједно изваде и пресађују, онда се и Јула и Августа с успехом садити могу. Ко има својих сопствених живића у башти, тај не треба са сађењем да се жури, боље да се мало претрпи и најудесније време сачека. Већином је доцније сађење боље и успешније, јер је тада — н. пр. у месецу Септембру и Октобру — време ладније, ноћи су ладније и росе су веће; а то све корисно и повољно упливише на боље развијће усађених биљака. II кад морамо са стране да добављамо расад, боље је да га с јесени добавимо, него с пролећа, јер ће тада биљ-

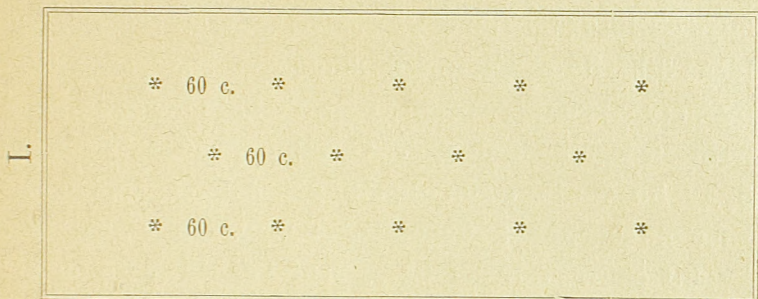
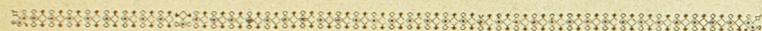
ке боље издржати пут и боље ће се и сигурније примити кад се преседе.

Од оних јагода, које смо у Септембру ил' Октобру садили, не можемо прве године исчекивати онакав род, као што би га добили од оних, које би у Јулу усадили. „Ја сам тога уверења — вели *Гледе* — да је месец Август — Септембар најудесније време (у опште) за сађење јагода, а у неким приликама може Октобар још и удеснији бити.“

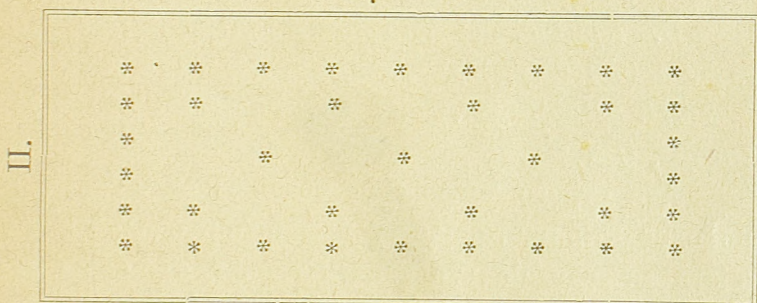
Ко није у стању — па било то ма с којих узрока — до Петковаче да посади своје јагоде, томе морам саветовати, да са сађењем до пролећа чека; јер, после Петковаче имао би и муке и сад му неби био сигуран. И сађење с пролећа, али рано, исто је тако успешно као и оно с јесени. Ако желимо да нам пролетњи сад тога лета још и који плод донесе, онда морамо са сађењем што раније одпочети: од месеца Фебруара — чим време дозволи — па до Благовести; онда ће се пунољци већ у месецу Априлу указати; па ако и онда још хоћемо да садимо, онда морамо цветове одсећи, јер пресеђене биљке неће имати тако јаке жиле, да ће моћи плод одрађивати, а осим тога би се и цела биљка у развијћу задржала.

О НАЧИНУ КАКО СЕ ЈАГОДЕ САДЕ.

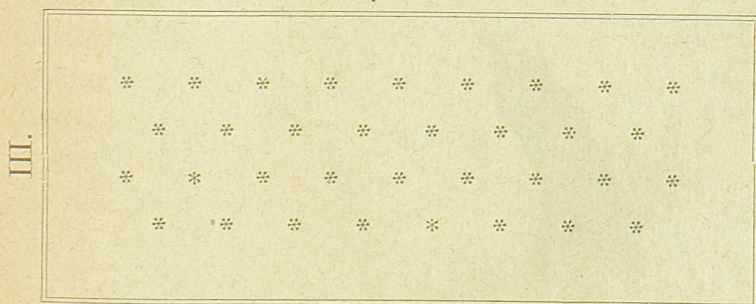
Ако је земља, као што је напред речено, добро приуговорљена и порављена, онда је треба по-

30 c.

30 c.

делити на леје. Обичне леје од 150 сантиметара ширине, најудесније су и за сађење, и за плевљење, и за обрађивање, па на послетку и за само

браће јагода. Између сваке две леје долази по једна 30—35 сантиметара широка стазица. На сваку леју треба усадити 3 реда крупнородих, а 4 реда месечарких јагода. Скрајни редови треба да буду 35 сантим. од краја удаљени, а трећи да дође по средини; бокор од бокора да буде у реду 60 сантим. један од другог усађен, и то овако:

I. Крупнороде јагоде у 3 реда неопасане месечарким јагодама (без вреже).

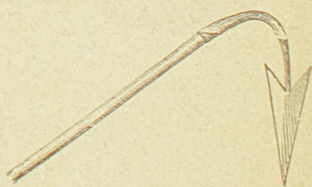
II. Крупнороде јагоде опасане месечарким јагодама (без вреже).

III. Месечарке, или друге које јагоде мањег бокора, у 4 реда.

Али строго узевши, не може се овде баш тачно одредити растојање, у ком бокор од бокора у врсти да одстоји; то зависи сасвим од сорте јагода. Јагоде, које много у лишћу расту, и у опште имају велики бокор, треба садити даље; а које имају мањи бокор, треба садити ближе. Опет је зато за сваки случај 60—65 сант. довољна даљина, иначе се мења између 35—65 сантим.

Кад је подела леја учињена и кад су поред затегнутог конопца — једним дрвеним шиљком — обележени и редови и места где ће се бокори усадити, онда треба приступити самом сађењу.

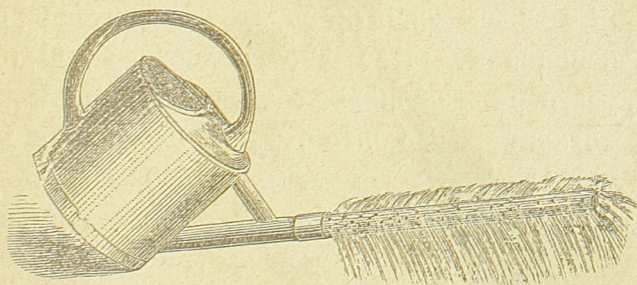
На обележена места треба ископати *широку*, али *плитку* руну, било руком, било то нарочито за тај по-

сао направљеним оруђем, као што је ова стреласта мотичица, па онда треба узети у леву руку расад, а десном раширити жилице по оној руци, али тако, да дођу у округ положене, а не у узану рупу збијене. Оном ископаном земљом треба жиле свуд унаоколо покрити, па онда обадвема рукама око главице бокорове *добро земљу притиснути*, а унаоколо мало само дланом утапкати.

Многи у томе греше, што расад обичном шиљатом садилком саде, они на тај начин сабију жиле у један мали простор, у ком се за дуго не могу да опораве, и то је већином узрок, да многи од својих јагодњака слабе вајде имају.

Кад једну врсту засадимо, онда треба узети заливачу (канту) с фином решетком, од којих су најбоље американске с дугачком решетком, као

што такову једну слика показује, па сваки бокор лепо и довољно устојаном водом наквасити, да се жиле сасвим оним блатом „намуче“, — и тако треба чинити с другом и трећом врстом, док све јагоде не усадимо. Заливати треба и даље по два-

пута на дан све дотле, док се јагоде добро не-
приме.

За грађанске повртњакe препоручујем, да се
оне леје, које су крупнородим јагодама засађене,
опашу с месечарким јагодама без розгава. Ово
не само да лепше изгледа, него је и корисније.

Р НЕЗИ ЈАГОДЊАКА ПОСЛЕ САЂЕЊА.

Може се догодити, да после сађења који бо-
корић пропадне; у том га случају треба другим
заменути, и као што у прошлом одељку рекох,
прилежно заливати, нарочито кад настане топло и
суво време.

Даљи је посао да се јагодњаци чисто држе
и да се повремено између бокора земља ситни и
расчепркава — не прекопава! Овај се посао с
највећом пажњом вршити мора, да се жилице, ко-
је се површно и далеко шире, не повреде. С тога
треба узети за извршивање тога посла малу дво-
перу мотичицу, као што ју лева слика, или још

боље мало чепркало, као што га десна слика по-
казује.

С пролећа сађен расад неће бити првог лета
тако јак; па да би боље ојачао, треба му посећи
све цетове, ако би се неки указали, како би за

овај мах сва снага у развијће бокора отишла и оснажила га за идућу годину. Што ћемо кидањем цвета прве године изгубити, то ће нам се надокнадити идуће године и бољим и крупнијим родом.

Преко лета је у јагодњаку најважнији посао : да се розгве леме и уклањају. У том послу многи претерују кидајући их одма, чим се на бокору укажу. То није нужно. Што год чешће и одма ломимо, тим ће све више нових розгава да израшћују. Природа чини своје, и ми јој ту не можемо стати на пут све дотле, док она своје не изврши, па ће онда и сама престати. Истина је то, да тако с розгавама испреплетена леја изгледа као забатаљена; али то за мало траје, док време дође, да их све на једанпут посечемо. „Најбоље је дочекати време да се јагоде поберу — вели *Регел* — па онда предузети сечу розгава на једанпут, јер ће до тога доба розгве порашћивати, па ће и попустити.“ — Кад дође време, треће, или четврте године, да се за нов расад побринемо, онда ћемо оставити најјачих розгава за стварање живића, колико нам нужно буде, а друге розгве треба поломити, да одељени и за даље расплођавање одређени живићи снажније порасту.

Ако би на једној леји било разних варијетета, онда треба при одабирању живића пазити на розгве, из ког су бокора порастле, како би могли сазнати од ког варијетета живиће узимамо.

Неки повртари обичавају, при пречишћавању

јагодњака, сасецивати и сво лишће до саме земље. То нема смисла! Шта више, може да буде за јагодњак и убитачно. На тај се начин не јача бокор. што они неразложно мисле да чине. Ни оно суво, или пожутело лишће, не треба уклањати, јер то лишће чува бокор преко зиме од прозебли и даје му заштићавајући покривач, који ће га при сувомазној зими сачувати од пропасти.

Ако је земља слаба и треба је пођубрити, онда је томе најбоље време јесен. Треба изнети сагорелог ђубрета и по леји га подједнако расути, па је тим ствар свршена.

До пролећа немамо сад у јагодњаку никаква посла.

О НЕЗИ ЈАГОДЊАКА ПОСЛЕ ЗИМЕ ПА ДО БЕРВЕ.

Чим се с пролећа укаже удесно време за сађење, одма треба с јагодњака счистити старо лишће и остатке од изданака, розгава. Ко је своје јагоде зимус покрио ђубретом, тај треба и то ђубре сад да скине, те да бокори остану сасвим голи, чисти од сваког ђубрета. Одма после тога треба пажљиво разчепкати земљу између бокора, као што смо и у прошлом одељку казали, па при том чепркању треба и оно јесенас растурено сагорело ђубре овлаш у земљу зачепкати. Ко то ђубре није јесенас бацио, може то учинити сад, али само треба добро пазити, да се бокори мотичицом не оштете.

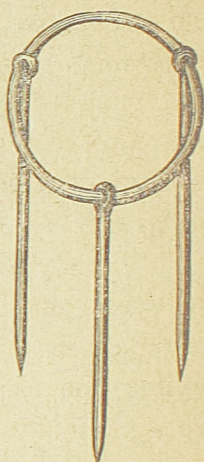
Кад јагоде почну да цветају, треба их залити у устојаној води размућеном крављом балегом, разблаженом шталском пиштевином (самоне коњском), или растопљеном чађи. Ову треба најпре у кључалој води растопити, па је онда устојаном ладном водом разблажити. За време цветања треба у опште и чистом ладном водом *добро* заливати, јер то највише упливише на развијће крупних јагода.

Да би боље одржали земљи влагу, и да би сачували дозреле јагоде да не падају на голу земљу и да се тако не каљају, нарочито при бујним кишама, — треба по читавој леји између бокора растуриати фришке, ситно исецкане сламе; само несме тај простирач бити дебео, но највише с једног и по сантиметра, да не спречи својом дебљином испаравање земље и упливасање ваздуха и благодетне росице. Убрљане јагоде немају ни леп изглед, нити су пријатне за јело, а кад се пре јела оперу, а оне изгубе, не само светлост и леп изглед, него и приличан део свога мириса.

То се чини онде, где се у велико гаје за продају; а за своје задовољство гајене јагоде не потребују свега тога, него само мало више рада довлачењем воде за цело време цватње и прављењем

подуширача од прућа, као што приложена слика показује. Кад већ јагоде прецветају, трџба цветну стапку провући кроз онај котур, који се затим као и сваки треножац у земљу утврди; на тај начин не може ни једна јагода до земље допрети.

Овај треножац може да се направи од жице и од прућа. Наравно да је од прућа јефтинији.

Ако је дакле све, као што прописасмо, за бербу наређено и приуговорљено, и ако смо наше јагоде пре но што су одпочеле да сазревају, још једном добро залили, да плодови крупнији порасту, онда имамо стрпељиво још да сачекамо и саму бербу.

Ако хоћемо да имамо врло крупних јагода, као што су понеке у овој књизи насликане, онда морамо оставити прве и најкрупније да дозревају, а сваки доцнији цвет треба одсећи, па на једном бокору оставити од крупних варијетета само по 2 а од средњих по 4—5.

Р БРАЊУ ЈАГОДА.

И само брање јагода, врло је важан посао; јер невештим брањем може јагода да изгуби свој леп и примамљив изглед, па онда већ није ни

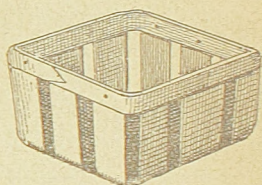
за око ни за јело оно, што би здрава у месу и боји била.

Тај посао не треба поверавати сваком, но људма, који га разумевају; женама никако, да с њиховим сукњама по јагодњаку млатају, па цветове и јагоде без нужде ломе.

Јагоде најбоље је брати изјутра, пре но-што је сунце орошено биље осушило, дакле од прилике до 9 сати; а после подне треба брати онда, кад сунце при залазу буде. Брати треба само оне јагоде, које су подпуно зреле, и васцеле лепо оруменеле. При брању — најбоље малим маказицама — треба одсећи сваку јагоду с чашицом и једним комадићем петељке. Онда најлепше и најприамљивије изгледају. За убране јагоде треба узети плитку котарчицу, застрти је јагодним лишћем, па онда убране јагоде по њему једну до друге поређати, па их до употребе на неко ладно место оставити, н. пр. у подрум, и не преручивати их до онога часа, кад се хоће већ на трпезу да донесу. Пре самог послуживања ставе се на тањир, постављен виновим ил јагодним лишћем, и тако се изнесу на трпезу. Још је лепше и укусније, кад се изнесу у лепој од пружа плетеној, *плиткој* котарчици.

Ако су јагоде којим год начином земљом или песком убрљане, треба их опрати, али не пре, но што их мислимо на трпезу изнети, јер кад дуже времена опране леже, изгубе боју и мирис.

Но ако су јагоде негде удаљене од куће, онда их треба пажљивије слагати, јер морају више једна преко друге да дођу. У том су случају најбоље мале „крбуље,“ као што је ова насликана американска; и она је плетена од лџке, као што су плетене и наше домаће „каблице“ или „крошвице.“ На дно крбуље треба метнути јагодног ил виновог лишћа, па поређати један ред јагода; ове треба покрити опет лишћем, и на њега наслагати други ред, и овако слагати и покривати све дотле, док се крбуља не напуни.

На овај начин сложене јагоде могу и подужи пут да издрже.

Р НЕЗИ ЈАГОДЊАКА ПОСЛЕ БЕРБЕ.

Нека нико не мисли, да после бербе можемо оставити јагодњак онако на милост и немилост и самој природи. Рађањем су бокори изнемогли, па их треба подкрепљавати, нарочито онда, ако мислимо и идућег лета од њих лепих јагода да добијемо.

Радња, коју имамо да извршимо у јагодњаку од бербе до јесени, састоји се у плевљењу, чистом држању у опште, ситнењу земљине површине и понекад у заливању с размућеном крављом балегом. Све ће ово допринети, да нам јагодњак идуће — друге године у роду — бољих јагода

донесе. Око сваког бокора, у ког је оголела глава, треба земље пригрнути, да из те главице нове ситне жилице избију, које ће бокор боље оснажити.

Ако је лето суво, треба јагодњак приљезно заливати, да се бокори у добром стању, па често и у животу одрже. Лакшу, сувљу земљу, треба чешће и боље заливати, ако мислимо да јагодњак у добром стању одржимо.

Ко не мисли један јагодњак више држати, но га новим заменути, тај треба сад и да се постара за добре живиће; а ако га мисли још једну годину у роду одржати, тај нека још и овога лета све розгве посече, онако, као што је на свом месту напред речено.

Ти се послови обновљавају редовно сваке године, све дотле, док је јагодњак у стању да рађа. После две до три бербе, јагодњак ће сасвим приметно у рађању да попусти, и онда је време да старе бокоре повадимо и новим младим их заменимо. Одма, како старе бокоре извадимо, треба леју добро прекопати, сагорелим ђубретом нађубрити и коју годину другим поврћем засејавати, док се та леја за рађање јагода опет оспособи; јер тек после три до четири године можемо опет на исту леју садити јагоде.

О НЕЗИ МЕСЕЧАРКЕ ЈАГОДЕ НА ПО-СЕ.

Месечарке јагоде цветају и рађају непрестанце до саме јесени. — То баш и јесте узрок, што

их многи произвођачи волу и волију од оних крупнијих, што само једанпут роде, и увек их у својим повртњацима ма у ком виду гаје: било то на засебним лејама, било као узрод, било да друге леје шњима опасују. Па не само за задовољство домаћиново, но и за продају рађа јагода баш у оно време, кад право време пољским и крупним баштеним јагодама већ давно прође. С тога и ја налазим за умесно, да о овој јагоди на по-се коју реч рекнем.

Ја сам већ код размножавања јагодâ рекао, да је само и једино месечарки јагоди својствено, да се семеном у своме облику и непроменљивим својствима размножавати може. Али и живићима — које пуштају розгве — можемо их исто тако брзо и лако размножавати као и остале сорте. Али је опет зато, ако не баш увек, а оно од времена на време, много боље, да месечарке из семена изводимо, јер ћемо им само на тај начин стално одржати њихова одвојено изврсна својства у свему; па кад и при избору семењакâ добро попазимо, онда ћемо осигурати и дуговремену изобилну родност.

За семе треба узети најкрупније, најразвијеније, а при том и најзрелије плодове, и то, не од оног првог рода, што у месецу Јуну сазрева, него од оног другог у месецу Августу. Ово семе треба осушити и оставити га до пролећа, а на пролеће га исто онако посејати и расад изводити, као што је о томе на свом месту речено. Да биљке боље

ојачају, треба их, кад 3—4 листа добију, из саксије пресадити негде на заклоњено добро место, у растојању од 6—8 сантиметра; кад се ту мало развију и добро оживе, онда их треба на ново пресадити негде на друго добро место, али мало подаље, и тек их пред јесен треба одатле пресадити (трећи пуп) на стално место.

Месечарке треба на леју у 4 реда садити, а у одстојање од 35—45 сантим. Са месечаркама засађена леја показата је у једном од прошлих одељакâ, где је била реч о начину: како се у опште јагоде саде.

За време топлих летњих дана, треба месечарке много заливати, јер ће иначе престати да рађају све дотле, док не наступи влажније јесење време, па онда лепо рађају, све до самих мразева.

Ако би се међу онима из семена изведеним биљкама нашле неке, које много порашћују у лист, а мало цветају и рађају, онда треба сваки такав бокор изчупати и другим га новим расадом заменити. Месечарке не треба оставити да на једном месту више од две године рађају, јер после тога времена бокори ослабе и врло слабо рађају. После две године дакле, треба све бокоре повадити и нове садове основати.

Као што морамо узимати семењак само са збијених, бусастих бокора, који најобилатије рађају, тако исто морамо пазити на такове бокоре и онда, кад хоћемо живићима да размножавамо.

Мањи, збијенији бокори, бољи су, обилатије и крупније јагоде рађају. Зато треба сваки онај бокор, од ког ћемо да узмемо живиће, да обележимо једним кочићем, док је још бокор у роду, те да знамо који је најобилатије и најкрупније јагоде рађао, да из њега розгве пустимо и живиће узмемо.

Месечарке без розгава, с белим и црвеним јагодама, најбоље се употребљују за опасивање других леја, украј путова и путања, јер без розгава ништа не сметају осталом поврћу; али се и оне могу на засебним лејама садити. Њих размножавамо и дељеним кореном, но је некако умесније размножавање семеном, ако и не сваке, а оно бар сваке треће ил четврте године.

Р НЕПРИЈАТЕЉИМА И БОЛЕСТИМА.

Од непријатеља за време раста морам на прво место споменути *новицу* (види слику), која може ужасне штете да нанесе јагодњаку, нарочито у сушним годинама. На жалост, докле тек опазимо на неком бокору да га је кокица подгрисала,

а бокор је већ, без да би му могли више помоћи, пропао. Много се што-шта покушавало, да се овог, и по остало поврће врло опасног непријатеља и сатирача опростимо, ал сва средства на лејама сасвим узалудна беше. Неки садеше салату међу јагодама, јер кокица јако воле жилу од салате да једе, па у тој нади мислише ју од јагода одвратити, — ал' бадава! она оставља салату, па нагриза јагодину жилу. Неки опет препоручиваше хватати *кртице* и у јагодњак их пуштати да кокице тамане, ал то би и по мом мњењу би-

ло: једном злу додавати још и друго; јер би нам кртице својим кртичњацима покрећали и издизали поједине бокоре, и тиме их још горе упропашћавали. Кажу, да помаже *тресло* од штављених кожа, кад се по лејама поспе; ову смрад не могу кокице да трпе и разбегну се. — Најсигурније се тамане при прекопавању леја.

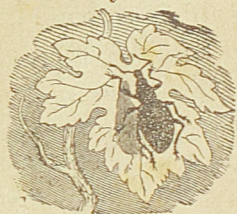
Од *гусенице* имам да напоменем *дванајестонугу гусеницу лептира „совице“* (*Plusia Gamma*). Преко ноћи оплоћена женка овога лептира, леже своја јајца на доњу страну лишћа развог нашег поврћа, па и јагоде. После 10—14 дана излегу се гусенице; које се ни дању не крију, него се по лишћу шећу и брсте га, а тешко их је приметити и с тога, што су зелене као и лишће, којим се ране. Само их пабирчењем можемо утаманити. Ту гусеницу представља лева слика у правој својој величини.

И *подземница* (десна слика; *Noctua segetum*) може прилично да обрсти јагодњаке. Ова се гусе-

ница дању прикрива под земљом, а ноћу излази и брсти. Поуздана средства против ове гусенице немамо.

Жиле јагодине пресеца и квари *прђеуснац* (*Otiorynchus sulcatus*), који се пред зиму завуче

под земљу, ту презими, а с пролећа изађе на поље и тражи ниско поврће, нарочито јагоде, да на лишћу своја јаја нанесе. Кад се из јаја црвићи излегу, а они се спусте на жиле, нагризају их и пресеку. — Средства против ове бубе немамо другог, но кад видимо да који бокор болује, треба да га прегледамо, па ако црвиће на жилама нађемо, да их убијемо.

И голаћи (пужеви) могу велику штету зрелим плодовима да нанесу; али је њих врло лако утаманити; само треба између јагода ставити у мале гомилице пшеничних мекиња (трица), које голаћи врло радо једу. На тим гомилама наћићемо их из јутра и с вечери, па их онда само покупити и погазити треба.

Мрави нам такођер нагризају и кваре зреле плодове. Њих можемо од јагода одвратити, кад им на пут од куда долазе, ставимо плитке тањире с медом; кад се ту нагомилају, треба их кључалом водом прелити.

О *болестима* немам ништа много рећи, јер јагоде не болују ни од чега другог, до само од *ошале* *листова*. Листови местимице пожуте и поцрвене, а при дну плеснине. Све је то знак изнемоглости, старости, а лек је сасвим прост: повадити те старе бокоре и заменити их другим млађим.

Штампарија А. Пајевића у Н. Саду

продаје са свога стоваришта:

8. Ботаника од Х. А. де Бари професора ботанике у Страс- бургу. Српски превод од Владана Арсенијевића, профес. срп. учит. школе у Г. Карловцу. Са 45 слика, укоричена	50 "
9. Физиологија, од М. Форстера, превод др. Лазе Пачуа, са сликама	60 "
10. Минералологија. Од К. Петерса. Са 46 слика у тексту. тврдо укоричена.	50 "
11. Како се чува и негује здравље женскиња и мале деце од др. Љ. Радивојевића	20 "
12. Помоћ у нужди и опасности док лекар не дође, од И. В. Поповића, цена	30 "

Најважнији проналасци у XIX. веку. Написао Стеван В. По- повић епар. шк. рефер. Са 45 слика. Цена је књизи. 1 ф ^{ор} .	1 ф ^{ор} .
Здравље и напредак наше деце", за народ написао Др. Милан Јовановић-Батут	60 "
О дифтиритичној ератоболи за српске матере написао др. И. Огњановић	20 н.
Енох Арден од Тенисна, превод Змај-Јована Јовановића, Из српскога живота приповетке Стевана В. Поповића	50 " 1.— "
Из природе, чланци за старо и младо	20 "
Како ваља ђубрити	20 "
О телесном одгајању деце	20 "
Народни лечник од дра М. Јовановића књ. I—VIII. св. ф.	2— "
Бадњак дарак доброј деци од Чика Стеве	25 "
"Радован," 4 свеске у тврдим корицама	1.— "
"Невен" чика Јовин лист за 1880 тврдо укоричен	2.— "
— Исти у дивот-корицама	ф. 2.60.
"Невен" чика Јовин лист за 1881 тврдо укоричен	4.— "
— Исти у дивот-корицама	4.60 "
"Невен" чика Јовин лист за 1882 тврдо укоричен	4.— "
— Исти у дивот-корицама	4.60 "
Срп. Илустр. Новине за 1881 1—12 бр. у дивот-корицама	4.— "
" " " " 1882 13—36 бр.	8.— "
" " " " 1881—1882: 1—36 " "	12.— "
Индустрија и њени чиниоци у Србији, написао Драгутин С. Милутиновић	20 "
Русија и балканско питање	40 "
Српске народне здравице о славама, креном имену и дру- гим приликама како се наздрављају у Воци Которској у Херцеговини, у Босни, у Србији и у Црној Гори. Издање за народ, цена	20 "
Женидбе у јуначким српским нар. песмама, прибрао и про- пратио С. В. П. књига броји 338 страна	60 "

Штампарија А. Пајевића у Н. Саду

продаје са свога стоваришта :

Ревизор од Н. Гогоља	50 "
Завјет Ивањској градини Босанска приповјетка од П. Де- спотовића, цена	20 "
Мала библиотека свеска I	10 "
" " " II	10 "
" " " III. „Новина“ I	60 "
" " " IV. „Новина“ II	80 "
„Илустрована ратна кроника“ седам свезака 29 табака са 104 слике, у меком повезу	3.— "
„Илустр. ратна кроника“ у лепим тврдим корицама	4.— "
Мала Лазарица, песме за народ књ. I. са ликом кнеза Николе	10 "
Мала Лазарица, песме за народ књ. II. са ликом кнеза Милана	10 "
Поријекло Зимонића породице и поп-Богдан Зимонић, са верним ликом попа-Богдана	20 "
Увео листак, приповетка од Јакова Игњатовића	50 "
Српски речник за кванције од Јована Живановића	10 "
Знаменити Бонели I. Пише Т. Крстов	10 "
За слободу. Слике из херцеговачке и црногорске војне 1876. Књига I. и II.	1—40 "
Славенска слога или руска војна 1877—8. од М. Шобајића	50 "
„Стража“, књига за науку, књижевност и друштвени живот за 1878—1879. шест књига	6 ф.
„Стармали“ за годину 1878	2.— "
" " " 1879	4.— "
" " " 1880	4.— "
" " " 1881	4.— "
" " " 1882	4.— "
„Глас народа.“ за 1874	2.— "
Историја књижевности од дра Петрановића I. књига	80 "
Милошева или ослобођење Србије од Ј. Новића	40 "
Херцеговачко робље од Чермака мање слике	40 "
Приповетке мојој кћери I. и II. свеска	1.—20 "
Оцеви и деца роман И. С. Тургењева	1.— "
Велики свет. Поведа Грофа Вл. Ал. Сологуба	40 "
Стари и нови мајстори, роман од Јаше Игњатовића	1.— "
„Привреда“ економски лист за 1880. тврдо укоричен	1.50 "
Успомене из горње крајине. путне белешке из год. 1880, написао Владимир Красић	40 "
Накне нам ваља подизати економске школе написао Јо- ван Живановић, професор	10 "
Јагода, дивот-издање са 68 лепих слика разних врста ја- года у тексту, од професора дра Ђорђа Радића	60 "
Савети мојој кћери, од Ј. Н. Буђа, превод с фран. I. и II.	1.20 "